

ingediend op **1578** (2022-2023) – Nr. 1
13 februari 2023 (2022-2023)

Ontwerp van decreet

over het hybride onderwijs
in het secundair onderwijs

INHOUD

Memorie van toelichting	3
Voorontwerp van decreet van 8 juli 2022	15
Advies van de Vlaamse Onderwijsraad.....	23
Tekst van het voorontwerp van decreet die werd voorgelegd aan de gemeenschappelijke vergadering van:	
– Sectorcomité X – Onderwijs (Vlaamse Gemeenschap);	
– Comité voor de provinciale en plaatselijke overheidsdiensten – afdeling 2 – onderafdeling “Vlaamse Gemeenschap”;	
– Overkoepelend onderhandelingscomité vrij gesubsidieerd onderwijs.....	35
Protocol nr. 217 houdende de conclusies van de onderhandelingen die gevoerd werden in de gemeenschappelijke vergadering van:	
– Sectorcomité X – Onderwijs (Vlaamse Gemeenschap);	
– Comité voor de provinciale en plaatselijke overheidsdiensten – afdeling 2 – onderafdeling “Vlaamse Gemeenschap”;	
– Overkoepelend onderhandelingscomité vrij gesubsidieerd onderwijs.....	41
Voorontwerp van decreet van 28 oktober 2022	53
Advies van de Raad van State	59
Ontwerp van decreet.....	71
Bijlage bij de memorie van toelichting: Kind- en jongereneffectrapport (JoKER) ..	77

MEMORIE VAN TOELICHTING

Samenvatting

Dit ontwerp van decreet regelt de minimale bepalingen voor de organisatie van het hybride onderwijs in het voltijds gewoon en buitengewoon secundair onderwijs, opleidingsvorm 4. Dit decretale kader laat ruimte aan school- en centrumbesturen om het interactief afstandsonderwijs vorm te geven op maat van hun pedagogisch-didactische visie en rekening houdend met de context van de school of het centrum.

Op 8 juli 2022 keurde de Vlaamse Regering het voorontwerp van decreet voor de eerste keer principieel goed, waarna advies werd gevraagd aan de Vlaamse Onderwijsraad (VLOR) en er onderhandelingen met de sociale partners plaatsvonden.

Op 28 oktober 2022 keurde de Vlaamse Regering het voorontwerp van decreet voor de tweede keer principieel goed, waarna het advies van de Raad van State werd gevraagd. Naar aanleiding van dit advies werden enkele wijzigingen opgenomen in voorliggend ontwerp van decreet.

I. ALGEMENE TOELICHTING

Dit ontwerp van decreet regelt de minimale bepalingen voor de organisatie van interactief afstandsonderwijs voor de volgende doelgroepen:

- voltijds gewoon secundair onderwijs, inclusief de duale structuuronderdelen (zowel aangeboden in de scholen voor voltijds secundair onderwijs als de centra voor deeltijds beroepssecundair onderwijs (dbso) en Syntra);
- buitengewoon secundair onderwijs, opleidingsvorm 4.

A. Situering

De coronapandemie deed veel scholen kennismaken met interactief afstandsonderwijs, vaak vanuit een overmachtsinvalshoek. De gevolgen van de pandemie daagden het onderwijs uit om belangrijke stappen te zetten in het organiseren van interactief afstandsonderwijs. Gaandeweg integreerden scholen dit interactief afstandsonderwijs in het contactonderwijs, om te komen tot een vorm van hybride leren. Dit zorgde voor grote uitdagingen voor de scholen, leerlingen en hun ouders, maar ook voor kansen.

In het kader van dit ontwerp van decreet wordt gekozen voor hybride onderwijs. De term 'hybride onderwijs' moet worden begrepen als een overkoepelende term voor de combinatie van een component interactief afstandsonderwijs en contactonderwijs. Met deze terminologie wordt louter verwezen naar de combinatie van beide componenten. De term verwijst geenszins naar de wijze waarop beide componenten ten opzichte van elkaar worden georganiseerd en/of hoe leerlingen deelnemen aan een van beide componenten.

Met interactief afstandsonderwijs worden onderwijsactiviteiten bedoeld die via digitale media plaatsonafhankelijk worden georganiseerd tijdens de schooltijd en waarbij er interactie is tussen leerling en leerkracht. Dit interactief afstandsonderwijs kan synchroon of asynchroon worden georganiseerd.

Synchroon afstandsonderwijs betekent dat leraren en leerlingen op hetzelfde moment online aanwezig zijn door bijvoorbeeld gebruik te maken van videovergadersoftware. Daartegenover staat asynchroon afstandsonderwijs waarbij de communicatie en interactie tussen leraar en leerlingen niet tegelijkertijd plaatsvinden. Leerlingen kunnen een opgenomen interactieve presentatie doorlopen zonder dat

de leraar op dat ogenblik online aanwezig is of een bijdrage leveren op een online-discussieforum waar een medeleerling een dag later op reageert.¹

Voor een groep leerlingen kan hybride onderwijs een kwaliteitsvolle vorm van onderwijs zijn wanneer dat op een kwalitatieve en doordachte wijze – en met oog voor verschillende randvoorwaarden – wordt ingezet. Net zoals voor het contact-onderwijs, wordt ook het hybride onderwijs gevat door het referentiekader onderwijskwaliteit (OK) zoals opgenomen in het decreet van 8 mei 2009 betreffende de kwaliteit van onderwijs. Bij een doorlichting door de onderwijsinspectie zal – ook voor het interactief afstandsonderwijs – onder andere worden nagegaan in welke mate de onderwijsinstelling kwaliteitsvol onderwijs verstrekt dat tegemoetkomt aan de kwaliteitsverwachtingen uit het OK.

Het interactief afstandsonderwijs biedt een alternatief voor contactonderwijs en vindt plaats tijdens de schooltijd. Hoewel er een consensus bestaat dat contact-onderwijs de kern vormt van het Vlaamse onderwijs, hebben scholen en centra gemerkt dat hybride onderwijs waarbij lessen op school en online leeractiviteiten elkaar afwisselen, een meerwaarde kan vormen voor het leerproces van leerlingen.

Hybride onderwijs biedt leerlingen de mogelijkheid tot brede competentieontwikkeling dankzij de verscheidenheid aan leertaken- en middelen die worden ingezet. Uit het 'OBPWO 21.05'-onderzoek in het kader van 'blended learning' kwamen een aantal voordelen naar voren (OBPWO: onderwijskundig beleids- en praktijkgericht wetenschappelijk onderzoek). Blended learning, of de combinatie van interactief afstandsonderwijs en contactonderwijs, biedt voordelen op vlak van flexibiliteit in het leerproces, cognitief activerende werkvormen en de motivatie van leerlingen.

Onderzoek wijst uit dat de combinatie een positief effect heeft op de leeruitkomsten van leerlingen door de aansluiting op hun specifieke leernoden en mogelijk maakt om leerinhouden in verschillende verschijningsvormen (video, gesproken tekst) aan te bieden. De combinatie helpt de executieve functies van leerlingen te ondersteunen en biedt mogelijkheden tot interactieve samenwerking tussen leerlingen buiten de klascontext. Ook voor de meest kwetsbare leerlingen kan de combinatie van beide positief zijn, doordat het die leerlingen kan ondersteunen via aanvullende 'online tutoring'. Naast de positieve effecten op de leeruitkomsten, is het van belang oog te blijven houden op het welbevinden van de leerlingen. Wanneer een keuze voor hybride onderwijs het welbevinden van de leerlingen onder druk zet, kan dat implicaties hebben op de effectiviteit van dat afstandsonderwijs, en dient een heroverweging zich mogelijk aan. De coronapandemie heeft de koppeling tussen dit afstandsonderwijs en het welbevinden van leerlingen sterk onder de aandacht gebracht.

Op Vlaams niveau werden er binnen de coronacontext belangrijke investeringen gedaan zodat scholen de middelen ter beschikking hadden om snel te schakelen naar een andere aanpak van onderwijs en leren. De coronapandemie heeft niet alleen onderwijs- en opleidingsstelsels in Vlaanderen, maar binnen de volledige Europese Unie en wereldwijd getroffen. De Europese lidstaten zijn er net als Vlaanderen in geslaagd om snel oplossingen en steun in te zetten voor de leerlingen en de scholen.

Binnen Europa is men het erover eens dat de succesvolle innovaties die tijdens de pandemie zijn ingevoerd een blijvende plaats verdienen in het onderwijsaanbod. Er zijn nuttige lessen getrokken uit nieuwe onderwijs- en opleidingsmogelijkheden, waardoor een sterke toename wordt vastgesteld van de digitale vaardigheden bij

¹ UGent, VUB, Thomas More (2022). 'Blended learning in het Vlaams secundair onderwijs. Van noodzaak naar structurele implementatie', Inspiratiegids, 8.

leraren, scholen en leerlingen, en het belang dat aan deze vaardigheden wordt gehecht.²

De Raad van de Europese Unie beveelt aan om extra aandacht te besteden aan het waarborgen van gelijke kansen. Als een school ervoor kiest om hybride onderwijs aan te bieden, moet ze ervoor zorgen dat alle leerlingen mee zijn, ook de meest kwetsbare leerlingen. Voor Europa is een van de grootste uitdagingen voor kwaliteitsvol afstandsleren het waarborgen van inclusie en gelijke toegang voor alle leerlingen, leraren, opleiders en gezinnen. Ook leerlingen met bijzondere onderwijsbehoeften vormen een kwetsbare groep en moeten begeleiding en extra ondersteuning krijgen. Redelijke aanpassingen die op school worden genomen, gelden voor de betrokken leerling ook tijdens het interactief afstandsonderwijs.³

Om scholen de mogelijkheid te bieden hybride onderwijs structureel in te bedden in hun onderwijsorganisatie, wordt in voorliggend ontwerp van decreet een minimaal regelgevend kader vastgelegd.

B. Inhoud

Probleemstelling en omgevingsanalyse

Tijdens de eerste lockdown in maart-juni 2020 schakelden veel scholen over op afstandsonderwijs vanuit een overmachtssituatie. Bij aanvang van de tweede lockdown in het najaar van 2020, werd door scholen vaak een combinatie van contact- en afstandsonderwijs georganiseerd. De coronapandemie deed veel scholen kennismaken met afstandsonderwijs, en vanuit de scholen kwam de vraag om dat te kunnen voortzetten op structurele basis binnen een juridisch sluitend kader.

Om voldoende garanties te bieden voor alle betrokken actoren – leerling, leerkracht, ouders – is het noodzakelijk te voorzien in een sluitend regelgevend kader dat ingaat op de noodzakelijke randvoorwaarden waarbinnen interactief afstandsonderwijs kan worden ingericht. Deze randvoorwaarden worden verderop uitgebreid toegelicht, maar hebben (onder andere) betrekking op:

- het garanderen van kwaliteitsvol onderwijs, ook wanneer dit via interactief afstandsonderwijs wordt georganiseerd;
- het garanderen van het leerrecht en de participatiekansen van elke leerling, met speciale aandacht voor leerlingen die zich in een kwetsbare thuissituatie bevinden of leerlingen met specifieke ondersteuningsnoden;
- het organiseren van interactief afstandsonderwijs dat ingebed zit in een brede visie en vertrekt vanuit een beginsituatieanalyse;
- de gedragenheid van het interactief afstandsonderwijs door alle onderwijsparticipanten.

Gezien de verscheidenheid tussen scholen/centra en leerlingen(groepen) moet het regelgevend kader voldoende ruimte bieden voor een organisatie op maat van de doelgroep, maar moet het ook een duidelijke afbakening maken van noodzakelijke voorwaarden.

Voorliggend regelgevend kader geeft de voorwaarden aan waaraan de organisatie van hybride onderwijs in het voltijds gewoon secundair onderwijs en het buitengewoon secundair onderwijs, opleidingsvorm 4, minimaal moet voldoen. In de opleidingsvormen 1, 2 en 3 van het buitengewoon secundair onderwijs, de aanloopstructuuronderdelen en in het stelsel leren en werken kan geen hybride onderwijs georganiseerd worden. De centra voor leren en werken en centra voor de vorming

² Aanbevelingen van de Raad van 29 november 2021 over blended leren voor hoogwaardig en inclusief basis- en middelbaar onderwijs (PB 2021/C 504/03 van 14.12.2021).

³ Conclusies van de Raad over het bestrijden van de COVID-19-crisis in het onderwijs en opleiding (PB 2020/C 212 I/03 van 26.6.2020).

van zelfstandigen en KMO, kunnen wel hybride onderwijs organiseren in het kader van duaal leren, dat als voltijds secundair onderwijs wordt beschouwd (KMO: kleine of middelgrote onderneming).

Beleidsmaatregelen en doelstelling

Het decretaal kader voor hybride onderwijs biedt aan scholen en centra maximale mogelijkheden om, volgens het eigen pedagogisch project, het interactief afstandsonderwijs autonoom vorm te geven. Ook op Europees niveau is er de aanbeveling om ruimte te laten op schoolniveau om hybride onderwijs te plannen en te organiseren.

In het bieden van deze ruimte blijft contactonderwijs nog altijd een centrale pijler. Interactief afstandsonderwijs moet in combinatie met dit contactonderwijs worden aangeboden. Uit onderzoek van Pulham en Graham (2018)⁴ blijkt dat de fysieke en de online component niet los van elkaar kunnen worden gezien bij interactief afstandsonderwijs. Het is de bedoeling dat beide componenten weloverwogen gecombineerd worden om elkaar te versterken. Uit het wetenschappelijk onderzoek blijkt ook dat een keuze voor 100 procent interactief afstandsonderwijs niet de voordelen kan bieden die een combinatie van contactonderwijs met interactief afstandsonderwijs (hybride leren) kan bieden.

Om de minimale garanties op het behouden van een kwaliteitsvol evenwicht tussen beide componenten te verzekeren, wordt dan ook voor het interactief afstandsonderwijs een maximum ingeschreven. Voor het bepalen van dit maximum wordt er gedifferentieerd naargelang de graad waarin de leerlingen zich bevinden. Uitgaande van een principe van geheel contactonderwijs in het basisonderwijs, is het immers aangewezen om in het secundair onderwijs een groei te voorzien in dit hybride onderwijs en de maximumgrenzen voor het interactief afstandsonderwijs daar ook op af te stemmen.

Zo wordt er voor de eerste graad (en het onthaaljaar) gekozen voor een maximum van 20 procent van de totale onderwijstijd per structuuronderdeel op schooljaar-basis, dat kan worden gegeven in afstandsonderwijs. Voor de tweede graad kan dit aandeel groeien naar 30 procent en voor de derde graad wordt dit maximum op 40 procent ingeschreven. Deze maximumgrenzen zorgen ervoor dat er nooit gekozen kan worden voor verhoudingen waarbij het interactief afstandsonderwijs zich disproportioneel gaat verhouden ten opzichte van het contactonderwijs.

In het buitengewoon secundair onderwijs is hybride onderwijs ook mogelijk, maar enkel voor de opleidingsvorm 4 waarvan het studieaanbod overeenstemt met het voltijds gewoon secundair onderwijs en waarbij dan ook bovenstaande maximumgrenzen van toepassing zijn.

Impactanalyse

Nu het onderwijs stilaan evolueert van een overmachtscontext naar een meer genormaliseerde context, komt vanuit het onderwijsveld de vraag om hybride onderwijs structureel te organiseren in het secundair onderwijs. Hybride onderwijs kan een kwaliteitsvol alternatief vormen voor voltijds contactonderwijs, als er een krachtige ondersteunende leeromgeving is en als scholen zich hierop voldoende kunnen voorbereiden. Bovendien kan het een bijkomende manier zijn om aan differentiatie binnen de klasgroep te doen of om een antwoord te bieden op de ondersteuningsvragen van een specifieke doelgroep. In die context kreeg de

⁴ Pulham, E., & Graham, C. R. (2018). 'Comparing K-12 online and blended teaching competencies: A literature review', *Distance Education*, 39(3), 411-432 (<https://doi.org/10.1080/01587919.2018.1476840>).

administratie de opdracht om een regelgevend kader uit te werken om afstandsonderwijs als organisatievorm structureel mogelijk te maken.

Dit ontwerp van decreet regelt de minimale bepalingen voor de organisatie van interactief afstandsonderwijs in het voltijds gewoon secundair onderwijs en het buitengewoon secundair onderwijs, opleidingsvorm 4. Met interactief afstandsonderwijs worden onderwijsactiviteiten bedoeld die via digitale media plaatsonafhankelijk worden georganiseerd tijdens de schooltijd en waarbij er interactie is tussen de leerling en leerkracht. Dit interactief afstandsonderwijs kan synchroon of asynchroon worden georganiseerd.

Verschillende scenario's voor de invulling van afstandsonderwijs werden tijdens de totstandkoming van dit ontwerp van decreet afgewogen (zie het kind- en jongereneffectrapport (JoKER) dat als bijlage is toegevoegd). De gekozen optie is een minimaal regelgevend kader voor de organisatie van hybride onderwijs. Binnen het regelgevend kader blijven de school- en centrubesturen ruimte behouden om het interactief afstandsonderwijs vorm te geven op maat van hun pedagogisch-didactische visie en rekening houdend met de context van de school of het centrum. Scholen zien een potentieel in een combinatie van onderwijs op school en op afstand om de leeromgeving te versterken en leerlingen uit te dagen.⁵ Als scholen van mening zijn dat afstandsonderwijs zowel voor leerprestaties als voor het welbevinden van de leerlingen een positieve keuze is, dan moeten ze daarop kunnen inzetten. Om minimale garanties op het behouden van een kwaliteitsvol evenwicht tussen beide componenten te verzekeren, wordt een maximum ingeschreven, uitgedrukt in een verhouding van de onderwijstijd aan afstandsonderwijs, dat varieert tussen de graden in het voltijds gewoon secundair onderwijs, en in het buitengewoon secundair onderwijs, opleidingsvorm 4.

Implementatie

Hybride onderwijs kan worden aangeboden aan een leerlingengroep of een individuele leerling. Het is echter geen afdwingbaar leerlingenrecht, het behoort tot de autonomie van de school of het centrum om het leerproces vorm te geven. Het aanbieden aan een leerlingengroep geniet op vele vlakken de voorkeur (organisatie, bereik enzovoort), maar binnen de gegeven autonomie kan een school of centrum ook kiezen voor een aanbod interactief afstandsonderwijs aan een individuele leerling. Ongeacht de keuze die wordt gemaakt in organisatievorm, moeten leerlingen altijd ook de mogelijkheid hebben om het interactief afstandsonderwijs op de school of het centrum te kunnen volgen. Niet alle leerlingen beschikken immers over een voldoende aangepaste thuiscontext om de lessen kwaliteitsvol te kunnen volgen. Het is belangrijk dat scholen en centra proactief die randvoorwaarden opsporen en nagaan of alle leerlingen in optimale omstandigheden les kunnen volgen. Als dat niet het geval blijkt, moet de school of het centrum dus ook in de mogelijkheid voorzien om het interactief afstandsonderwijs op de school of het centrum aan te bieden.

Het organiseren van hybride onderwijs heeft een impact op de thuiscontext van de leerling. Een tijdige en duidelijke communicatie van de momenten en de omvang van het interactief afstandsonderwijs is noodzakelijk zodat gezinnen daarmee rekening kunnen houden.

Als de school of het centrum beslist interactief afstandsonderwijs te organiseren, dan moet zij dat opnemen in het school- of centrumreglement. Het is immers belangrijk dat de manier waarop het onderwijs wordt georganiseerd en de plaats die het interactief afstandsonderwijs daarin krijgt, voldoende gedragen worden

⁵ OBPWO 2022, Thema 7: gecombineerd leren (blended learning) in het secundair onderwijs: kenmerken, vormen en randvoorwaarden, p.22.

door de onderwijsparticipanten. Het schoolreglement geeft ook meer informatie over de organisatie van het afstandsonderwijs doorheen het schooljaar.

Aangezien structureel hybride onderwijs ook belangrijke implicaties heeft voor het personeel, wordt de wijze waarop personeelsleden worden ingezet vastgelegd in het arbeidsreglement, waarover wordt onderhandeld met de lokale personeelsvertegenwoordiging.

Uiteraard heeft het inzetten op interactief afstandsonderwijs een belangrijke impact op nodige digitale infrastructuur, -toepassingen en -competenties, zowel bij leerkrachten als leerlingen. Onder druk van de coronapandemie hebben heel wat scholen en centra de voorbije schooljaren een razendsnelle inhaalbeweging moeten maken op het vlak van ICT-integratie in het onderwijs. Voor personeelsleden die daarvoor misschien nauwelijks gebruikmaakten van digitale media, is het gebruik van multimediatoepassingen of het gebruik van een digitale leeromgeving gemeengoed geworden.

Via Digisprong heeft de Vlaamse Regering ervoor gekozen om dat momentum aan te grijpen en scholen en centra op dat vlak verder te versterken. De Vlaamse Regering maakte 375 miljoen euro vrij voor infrastructuur en professionalisering met betrekking tot digitaal onderwijs. Ook werd op 1 september 2021 het Kenniscentrum Digisprong opgericht. Het Kenniscentrum Digisprong neemt verschillende taken op om het onderwijsveld te ondersteunen bij het gebruik van ICT binnen het onderwijs.

Om interactief afstandsonderwijs te ondersteunen werden al tal van maatregelen voorzien vanuit onderwijsverstrekkers, naast de infrastructurele ondersteuning en stappenplannen onder impuls van het Kenniscentrum Digisprong. Ook vanuit wetenschappelijke invalshoek is er werk gemaakt van een evidencebased praktijkgids voor leerkrachten om op een kwaliteitsvolle manier het interactief afstandsonderwijs verder uit te bouwen.

Met het decreet van 24 juni 2022 over de relancemaatregelen in het onderwijs worden extra nascholingsmiddelen voorzien voor het onderwijspersoneel om ICT-opleidingen te volgen. Dit versterkt de deskundigheid van het schoolteam op het vlak van ICT-competenties. Ter ondersteuning van het bestuurs- en onderwijzend personeel in het secundair onderwijs is een bijkomend nascholingsbudget voorzien van 120 euro per organieke voltijdse betrekking. Deze middelen worden uitbetaald in de vorm van gekleurde nascholingsmiddelen. De scholen en centra kunnen op die manier samen met hun personeel hun (ICT-)professionalisering zelf in handen nemen en nagaan welke opleidingen voor hun personeel en binnen de schoolcontext of centrumcontext interessant zijn.

Daarnaast besliste de Vlaamse Regering in het kader van collectieve arbeidsovereenkomst (cao) XII om ICT-materiaal te voorzien voor leerkrachten. In totaal werd hiervoor 85 miljoen euro voor vrijgemaakt.

De investering in het nascholingsbudget en het ICT-materiaal maken professionalisering van de school en het onderwijspersoneel op vlak van ICT-competenties mogelijk. Het is bij de uitwerking van de professionalisering in het kader van het referentiekader onderwijskwaliteit belangrijk dat de school een systematisch professionaliseringsbeleid ontwikkelt. Hierbij staan de professionaliseringsnoden van de teamleden en de prioritaire doelen van de school centraal.

Gezien de grote investeringen die op het vlak van ICT-infrastructuur en -professionalisering recent zijn gebeurd heeft dit ontwerp van decreet geen bijkomende budgettaire impact.

C. Totstandkomingsprocedure

De coronapandemie heeft veel scholen doen kennismaken met digitaal afstandsonderwijs. Uit OBPWO-onderzoek blijkt dat er nood is aan een structureel kader voor de invoering van afstandsonderwijs.⁶ De onderzoekers bevelen in hun afrondende reflectie aan om ook het wetgevend kader, waarin het potentieel van de combinatie van contactonderwijs en interactief afstandsonderwijs (blended learning) kan worden uitgewerkt, de nodige aandacht te geven met het oog op een meer structurele implementatie van blended learning na de COVID-19-crisis.

Bij de totstandkoming van het ontwerp van decreet werd het Agentschap voor Onderwijsdiensten en de onderwijsinspectie om een uitvoerbaarheidstoets gevraagd. Met de bemerkingen werd rekening gehouden bij het uitwerken van de bepalingen in dit ontwerp van decreet. Dit ontwerp van decreet en het implementeren van afstandsonderwijs hebben een impact op jongeren, daarom werd een JoKER gevraagd.

De Vlaamse Onderwijsraad werd om een advies gevraagd bij het voorontwerp van decreet.

D. Reactie op het advies van de Vlaamse Onderwijsraad

De Vlaamse Onderwijsraad bracht zijn advies uit op 27 september 2022. De VLOR onderschrijft grotendeels de basisvoorwaarden en verplichtingen voor de organisatie van het interactief afstandsonderwijs, en benadrukt bijkomend vier uitgangspunten: bij de organisatie van het interactief afstandsonderwijs moet altijd het belang van de leerling vooropstaan; de organisatie moet vertrekken vanuit een participatie en is gedragen; de organisatie vertrekt vanuit pedagogische overwegingen; en interactief afstandsonderwijs verloopt met dezelfde kwaliteitsvereisten en kwaliteitszorg als contactonderwijs. Die uitgangspunten zijn in lijn met de beleidsdoelstellingen die al bij aanvang werden vooropgesteld. Ook de decreetgever wenst voldoende garanties te bieden om hybride onderwijs op een gedragen en kwaliteitsvolle wijze te laten organiseren, met oog voor alle betrokken actoren.

De VLOR gaf in zijn advies echter ook aan dat er geen consensus werd gevonden over de verhouding van interactief afstandsonderwijs. De vakorganisaties, samen met GO! ouders en het Netwerk tegen Armoede geven aan de maximumgrenzen van 50 procent niet te ondersteunen en pleiten voor een (aanzienlijke) verlaging en diversifiëring naargelang de graad waarin de leerling zich bevindt (GO!: onderwijs van de Vlaamse Gemeenschap). De andere partners wensen de 50 procent wel te behouden en verwijzen daarbij naar het beleidsvoerend vermogen van elke school.

Naar aanleiding van dit advies en van de daaropvolgende onderhandelingen met sociale partners, werd het ontwerp van decreet aangepast op volgende punten:

- het hybride onderwijs wordt enkel voorzien in het gewoon secundair onderwijs, en niet in het buitengewoon secundair onderwijs (met uitzondering van opleidingsvorm 4) of stelsel voor leren en werken;
- de maximumgrens voor de component van het interactief afstandsonderwijs varieert per graad, met in de eerste graad een maximum van 20 procent van de onderwijstijd, in de tweede graad van 30 procent en in de derde graad van 40 procent;
- bovenstaande maximumgrenzen zijn niet van toepassing voor opleidingen in het kader van het topsportconvenant, de opleiding Ballet en de opleiding Hbo5-verpleegkunde (hbo5: hoger beroepsonderwijs 5).

⁶ OBPWO 2022, Thema 7: gecombineerd leren (blended learning) in het secundair onderwijs: afrondende reflectie, p.137.

E. Reactie op het advies van de Raad van State

De Raad van State maakte het advies met nummer 72.453/1 over op 20 januari 2023. Verschillende antwoorden op gestelde vragen worden in het eigenlijke advies opgenomen.

Het advies heeft geleid tot enkele beperkte aanpassingen:

- voor wat betreft het toepassingsgebied worden de aanloopstructuuronderdelen uitgesloten van de mogelijkheid tot het inrichten van interactief afstandsonderwijs. Gegeven de kwetsbare doelgroep, die een analogie vertoont met een kwetsbare doelgroep in het dbso (dat eveneens is uitgesloten van dit interactief afstandsonderwijs), is het niet raadzaam om deze leerlingen afstandsonderwijs aan te bieden;
- voorliggende memorie van toelichting bevat een heldere toelichting van het toepassingsgebied van het interactief afstandsonderwijs;
- de legistische suggesties werden verwerkt in het ontwerp van decreet.

Naar aanleiding van het advies van de Raad van State werd ten slotte de datum van inwerkingtreding aangepast. Het decreet treedt in werking op 17 april 2023, de eerste dag na de paasvakantie. Die datum biedt scholen de mogelijkheid om schoolreglementen voor het schooljaar 2023-2024 tijdig aan te passen en zich organisatorisch voor te bereiden wanneer men opteert voor dit interactief afstandsonderwijs.

F. Bevoegdheid van de Vlaamse Gemeenschap en het Vlaamse Gewest

Dit ontwerp van decreet regelt een gemeenschapsaangelegenheid.

II. TOELICHTING BIJ DE ARTIKELEN

Artikel 2

Dit artikel moet samen worden gelezen met het artikel over de afbakening van de doelgroep. In artikel 2 wordt de keuze voor de doelgroep in de codexstructuur legistisch vormgegeven, door artikelen niet van toepassing te maken voor het deeltijds beroepssecundair onderwijs.

Artikel 3

Dit artikel moet ook samen worden gelezen met het artikel over de afbakening van de doelgroep. Artikel 3 bepaalt dat, voor de lezing van de artikelen met betrekking tot het interactief afstandsonderwijs, onder het begrip 'school' eveneens 'centrum voor deeltijds beroepssecundair onderwijs' en 'centrum voor vorming van zelfstandigen en kleine en middelgrote ondernemingen' moet worden begrepen. Dit is noodzakelijk aangezien beide centra interactief afstandsonderwijs kunnen aanbieden voor de duale structuuronderdelen.

Artikel 4

Het school- of centrumreglement verduidelijkt altijd de basisprincipes met betrekking tot de leerlingevaluatie, en dit met inbegrip van de leerstofonderdelen die volgens interactief afstandsonderwijs worden aangeboden, wanneer dat van toepassing is in de school of het centrum.

Artikel 6

Dit artikel bakent de algemene opzet van hybride onderwijs en de plaats van het interactief afstandsonderwijs af. Er wordt bepaald dat wanneer men interactief

afstandsonderwijs organiseert, dat altijd in combinatie met contactonderwijs moet worden aangeboden. Er is geen mogelijkheid tot het aanbieden van het gehele curriculum via interactief afstandsonderwijs. De verhouding waarbinnen beide componenten worden georganiseerd, wordt overgelaten aan de autonomie van de school of het centrum, met een maximum van 40 procent interactief afstandsonderwijs op schooljaarbasis voor leerlingen in de derde graad, 30 procent in de tweede graad en 20 procent voor leerlingen in de eerste graad (en het onthaaljaar) van het voltijds gewoon secundair onderwijs. Die maxima zijn ook van toepassing binnen het buitengewoon secundair onderwijs, opleidingsvorm 4. De maxima zijn niet van toepassing op structuuronderdelen met in de benaming 'topsport', die vallen onder toepassing van het gesloten topsportconvenant, het structuuronderdeel Ballet en de opleiding Verpleegkunde van het hoger beroepsonderwijs. Gezien de specifieke context volgt een verhouding afstandsonderwijs uit een analyse van individuele cases. Ook hier moet er evenwel altijd een combinatie van afstandsonderwijs en contactonderwijs zijn.

Wanneer de structuuronderdelen duaal worden ingericht moet het percentage worden beschouwd op de tijd die de leerling binnen dit systeem in een lescomponent doorbrengt. Alleen voor een duaal ingericht structuuronderdeel kan een centrum voor deeltijds onderwijs of een centrum voor de vorming van zelfstandigen en KMO hybride onderwijs organiseren. Voor de aanloopstructuuronderdelen is geen interactief afstandsonderwijs mogelijk.

Ook de wijze van organisatie van het interactief afstandsonderwijs, synchroon of asynchroon, alsook de keuze tot het aanbieden aan een leerlingengroep of individuele leerling behoren tot deze autonomie. Die autonomie moet de ruimte bieden om gedifferentieerd in te spelen op de noden en competenties van de betrokken leerling en leerkracht.

Hybride onderwijs wordt georganiseerd tijdens de voorziene schooltijd. Dat betekent dan ook dat interactief afstandsonderwijs niet wordt geacht te worden gevolgd na de schooluren. Het aanbieden tijdens de voorziene schooltijd past binnen de organisatie van de school op niveau van de leerling, maar ook op niveau van het personeelslid. Het maakt een deconnectie van leerling en personeel na de schooluren mogelijk.

Het aanbieden van interactief afstandsonderwijs is mogelijk voor alle graden binnen het secundair onderwijs, zowel in het voltijds gewoon secundair onderwijs als in het buitengewoon secundair onderwijs, opleidingsvorm 4. Daarbij wordt geen onderscheid gemaakt tussen de organisatievorm – duaal of niet-duaal (met uitzondering van de tijd) – of de finaliteit van een structuuronderdeel. Ook voor Se-n-Se-opleidingen is interactief afstandsonderwijs mogelijk (Se-n-Se: secundair-na-secundair).

Hoewel interactief afstandsonderwijs kan worden aangeboden binnen deze onderwijsvormen, hoeft dat niet altijd voor de gehele onderwijsvorm of het integrale structuuronderdeel te zijn. Uiteraard moet bij de afweging om al dan niet voor interactief afstandsonderwijs te kiezen rekening worden gehouden met het leerlingenprofiel en de mate waarin zij op zelfstandige basis het onderwijs op afstand kunnen volgen.

Artikel 7

Wanneer een school of centrum kiest voor de organisatie van interactief afstandsonderwijs, moet aan een minimumset van voorwaarden worden voldaan. Zo moet elke school of centrum voorafgaand aan de implementatie een beginsituatieanalyse maken. Die analyse heeft aandacht voor de infrastructurele vereisten en beschikbaarheid, zowel voor wat betreft de leerling die gebruik zal maken van het

interactief afstandsonderwijs als voor de leerkracht die dit interactief afstandsonderwijs zal aanbieden. Naast de infrastructurele analyse is het echter ook van belang een analyse te maken van de competenties van leerling en leerkracht. Deze competenties moeten in lijn zijn met de vereisten die interactief afstandsonderwijs stelt (zelfstandigheid, ICT-vaardigheden enzovoort).

De beginsituatieanalyse vormt het vertrekpunt voor de uitbouw van een gedragen visie op interactief afstandsonderwijs en bijhorende doelstellingen. De school of het centrum ontwikkelt voor zichzelf een visie en doelstellingen op het interactief afstandsonderwijs. Die visieontwikkeling mag niet leiden tot bijkomende administratieve lasten. De vorm waarin die visie en doelstellingen worden opgenomen, wordt aan de autonomie van de school of het centrum overgelaten. Net zoals voor het contactonderwijs, kiest de school of het centrum ook voor wat betreft het interactief afstandsonderwijs zelf de wijze waarop de kwaliteit ervan wordt ontwikkeld en geborgd. In de visieontwikkeling staat dan ook het ontwikkelingsgericht perspectief voorop. Deze ontwikkeling van visie en bijhorende doelstellingen, vertrekkende vanuit de beginsituatieanalyse, moet garanties bieden op een weloverwogen keuze voor interactief afstandsonderwijs.

De school of het centrum voorziet in een eigen ruimte waar de leerling kan deelnemen aan het interactief afstandsonderwijs wanneer uit de beginsituatieanalyse blijkt dat niet elke leerling thuis over voldoende leerruimte beschikt. Zo moeten voldoende garanties worden geboden op de participatiekansen van de leerling en het verzekeren van het leerrecht van elke leerling.

Artikel 8

Wanneer een school of centrum interactief afstandsonderwijs organiseert, wordt het schoolreglement of centrumreglement aangevuld met bepalingen die leerlingen en ouders moeten informeren over de wijze waarop het interactief afstandsonderwijs wordt georganiseerd doorheen het schooljaar. Het schoolreglement of centrumreglement geeft duidelijk mee voor welk structuuronderdeel interactief afstandsonderwijs wordt georganiseerd. Het schoolreglement of centrumreglement verduidelijkt ook of dit interactief afstandsonderwijs wordt voorzien voor een groep leerlingen dan wel voor individuele leerlingen. Het school- en centrumreglement maakt bovendien duidelijk dat het interactief afstandsonderwijs ook op de school of in het centrum kan worden gevolgd.

Artikel 9

Als een school of centrum interactief afstandsonderwijs organiseert, worden de nodige afspraken met betrekking tot de personeelsleden opgenomen in het arbeidsreglement. In dit arbeidsreglement wordt verduidelijkt op welke wijze de personeelsleden ingezet zullen worden in het kader van dit interactief afstandsonderwijs. Over een wijziging aan het arbeidsreglement wordt altijd onderhandeld binnen het lokaal comité.

Het organiseren van interactief afstandsonderwijs heeft geen invloed op de prestatie-normen van de personeelsleden.

Artikel 10

Met dit artikel wordt een eenmalige evaluatie ingevoerd, vijf jaar na de inwerking-treding van het decreet. In het schooljaar 2027-2028 zal de inhoud van de artikelen uit het decreet over het hybride onderwijs in het secundair onderwijs geëvalueerd worden met het oog op een mogelijke bijsturing. De termijn van vijf jaar is een gebruikelijke termijn in onderwijsdecreten. Die periode is noodzakelijk om een beleidsmaatregel te kunnen implementeren en vervolgens te evalueren.

De Vlaamse Regering kan nog andere thema's bepalen die in deze evaluatie opgenomen worden.

Artikel 11

Het decreet treedt in werking op 17 april 2023.

De minister-president van de Vlaamse Regering,

Jan JAMBON

De Vlaamse minister van Onderwijs, Sport, Dierenwelzijn en Vlaamse Rand,

Ben WEYTS

VOORONTWERP VAN DECREET
van 8 juli 2022

Voorontwerp van decreet over het interactieve afstandsonderwijs in het secundair onderwijs

Op voorstel van de Vlaamse minister van Onderwijs, Sport, Dierenwelzijn en Vlaamse Rand;

Na beraadslaging,

DE VLAAMSE REGERING BESLUIT:

De Vlaamse minister van Onderwijs, Sport, Dierenwelzijn en Vlaamse Rand is ermee belast, in naam van de Vlaamse Regering, bij het Vlaams Parlement het ontwerp van decreet in te dienen, waarvan de tekst volgt:

Hoofdstuk 1. Inleidende bepaling

Artikel 1. Dit decreet regelt een gemeenschapsaangelegenheid.

Hoofdstuk 2. Wijzigingen van het decreet van 10 juli 2008 betreffende het stelsel van leren en werken in de Vlaamse Gemeenschap

Art. 2. In het decreet van 10 juli 2008 betreffende het stelsel van leren en werken in de Vlaamse Gemeenschap, het laatst gewijzigd bij het decreet van 9 juli 2021, wordt een artikel 27/2 ingevoegd, dat luidt als volgt:

“Art. 27/2. Een centrum kan interactief afstandsonderwijs organiseren voor een leerling of leerlingengroep.

Interactief afstandsonderwijs bestaat uit onderwijsactiviteiten die via digitale media plaatsonafhankelijk worden georganiseerd tijdens de schooltijd en waarbij er interactie is tussen de leerling en de leerkracht, synchroon of asynchroon.

Interactief afstandsonderwijs wordt altijd georganiseerd in combinatie met contactonderwijs, zoals vermeld in artikel 3, 10°/3 van de Codex Secundair Onderwijs van 17 december 2010. Het centrum bepaalt autonoom de verhouding tussen interactief afstandsonderwijs en contactonderwijs. Interactief afstandsonderwijs kan voor maximaal 50% per opleiding op schooljaarbasis van de component leren georganiseerd worden.”.

Art. 3. In hetzelfde decreet, het laatst gewijzigd bij het decreet van 9 juli 2021, wordt een artikel 27/3 ingevoegd, dat luidt als volgt:

“Art. 27/3. Een centrum kan alleen interactief afstandsonderwijs als vermeld in artikel 27/2, organiseren als het aan al de volgende voorwaarden voldoet:

- 1° het centrum maakt een analyse van de beginsituatie, met minstens aandacht voor de beschikbaarheid en kennis van de benodigde ICT-materialen en competenties, voor de leerling en de leerkracht;
- 2° het centrum ontwikkelt voor zichzelf de visie op en de bijhorende doelen van het interactieve afstandsonderwijs;
- 3° het centrum waarborgt de participatiekansen van elke leerling. De leerling krijgt altijd de mogelijkheid om het interactieve afstandsonderwijs in het centrum te volgen. Ook de leraar krijgt altijd de mogelijkheid om in het centrum les te geven.”.

Art. 4. In hetzelfde decreet, het laatst gewijzigd bij het decreet van 9 juli 2021, wordt een artikel 27/4 ingevoegd, dat luidt als volgt:

“Art. 27/4. Een centrum dat interactief afstandsonderwijs als vermeld in artikel 27/2 van dit decreet, organiseert, neemt dat op in zijn centrumreglement, en vermeldt, met behoud van de toepassing van artikel 112 van de Codex Secundair Onderwijs van 17 december 2010, minstens al de volgende elementen:

- 1° de mogelijkheid om het interactieve afstandsonderwijs in het centrum te volgen;
- 2° de opleidingen die in interactief afstandsonderwijs worden georganiseerd;
- 3° of het interactieve afstandsonderwijs in groep of individueel wordt aangeboden.
.”.

Art. 5. In hetzelfde decreet, het laatst gewijzigd bij het decreet van 9 juli 2021, wordt een artikel 27/5 ingevoegd, dat luidt als volgt:

“Art. 27/5. Als een centrum interactief afstandsonderwijs organiseert als vermeld in artikel 27/2, wordt de wijze waarop personeelsleden worden ingezet, vastgelegd in het arbeidsreglement.”.

Art. 6. In hetzelfde decreet, het laatst gewijzigd bij het decreet van 9 juli 2021, wordt een artikel 31/2 ingevoegd, dat luidt als volgt:

“Art. 31/2. Een centrum kan interactief afstandsonderwijs organiseren voor een leerling of leerlingengroep.

Interactief afstandsonderwijs bestaat uit onderwijsactiviteiten die via digitale media plaatsonafhankelijk worden georganiseerd tijdens de schooltijd en waarbij er interactie is tussen de leerling en de leerkracht, synchroon of asynchroon.

Interactief afstandsonderwijs wordt altijd georganiseerd in combinatie met contactonderwijs, zoals vermeld in artikel 3, 10°/3 van de Codex Secundair Onderwijs van 17 december 2010. Het centrum bepaalt autonoom de verhouding tussen interactief afstandsonderwijs en contactonderwijs. Interactief

afstandsonderwijs kan voor maximaal 50% per opleiding op schooljaarbasis van de component leren georganiseerd worden.”.

Art. 7. In hetzelfde decreet, het laatst gewijzigd bij het decreet van 9 juli 2021, wordt een artikel 31/3 ingevoegd, dat luidt als volgt:

“Art. 31/3. Een centrum kan alleen interactief afstandsonderwijs als vermeld in artikel 31/2, organiseren als het aan al de volgende voorwaarden voldoet:

- 1° het centrum maakt een analyse van de beginsituatie, met minstens aandacht voor de beschikbaarheid en kennis van de benodigde ICT-materialen en competenties, voor de leerling en de leerkracht;
- 2° het centrum ontwikkelt voor zichzelf de visie op en de bijhorende doelen van het interactieve afstandsonderwijs;
- 3° het centrum waarborgt de participatiekansen van de leerling. De leerling krijgt altijd de mogelijkheid om het interactieve afstandsonderwijs in het centrum te volgen. Ook de leraar krijgt altijd de mogelijkheid om in het centrum les te geven.”.

Art. 8. In hetzelfde decreet, het laatst gewijzigd bij het decreet van 9 juli 2021, wordt een artikel 31/4 ingevoegd, dat luidt als volgt:

“Art. 31/4. Een centrum dat interactief afstandsonderwijs als vermeld in artikel 31/2 van dit decreet, organiseert, neemt dat op in zijn centrumreglement, en vermeldt, met behoud van de toepassing van artikel 112 van de Codex Secundair Onderwijs van 17 december 2010, minstens al de volgende elementen:

- 1° de mogelijkheid om het interactieve afstandsonderwijs in het centrum te volgen;
- 2° de opleidingen die in interactief afstandsonderwijs worden georganiseerd;
- 3° of het interactieve afstandsonderwijs in groep of individueel wordt aangeboden;

Art. 9. In hetzelfde decreet, het laatst gewijzigd bij het decreet van 9 juli 2021, wordt een artikel 31/5 ingevoegd, dat luidt als volgt:

“Art. 31/5. Als een centrum interactief afstandsonderwijs organiseert als vermeld in artikel 31/2, wordt de wijze waarop personeel wordt ingezet, vastgelegd in het arbeidsreglement.”.

Hoofdstuk 3. Wijzigingen van de Codex Secundair Onderwijs van 17 december 2010

Art. 10. In artikel 112, eerste lid, 9°, a) van de Codex Secundair Onderwijs van 17 december 2010, het laatst gewijzigd bij het decreet van 9 juli 2021, wordt punt 1) vervangen door wat volgt:

“1) de basisprincipes van het school- of centrumbeleid met betrekking tot leerlingenevaluatie, met inbegrip van, desgevallend, de leerstofonderdelen die via interactief afstandsonderwijs worden aangeboden, waaronder voor het secundair onderwijs de beslissing van de klassenraad wordt verstaan of de leerling in

voldoende mate de doelstellingen, vastgelegd door of krachtens decreet- of regelgeving, heeft bereikt of nagestreefd, naargelang van het geval;”.

Art. 11. In deel III, titel 2, van dezelfde codex, het laatst gewijzigd bij het decreet van 4 februari 2022, wordt een hoofdstuk 4/1 ingevoegd, dat luidt als volgt:

“Hoofdstuk 4/1. Interactief afstandsonderwijs”.

Art. 12. In dezelfde codex, het laatst gewijzigd bij het decreet van 18 februari 2022, wordt in hoofdstuk 4/1, ingevoegd bij artikel 10, een artikel 122/2 ingevoegd, dat luidt als volgt:

“Art. 122/2. In het gewoon secundair onderwijs en buitengewoon secundair onderwijs kan een school interactief afstandsonderwijs organiseren voor een leerling of leerlingengroep.

Interactief afstandsonderwijs bestaat uit onderwijsactiviteiten die via digitale media plaatsonafhankelijk worden georganiseerd tijdens de schooltijd en waarbij er interactie is tussen de leerling en de leerkracht, synchroon of asynchroon.

Interactief afstandsonderwijs wordt altijd georganiseerd in combinatie met contactonderwijs. De school of het centrum bepaalt autonoom de verhouding tussen interactief afstandsonderwijs en contactonderwijs. Interactief afstandsonderwijs kan voor maximaal 50% per structuuronderdeel op schooljaarbasis georganiseerd worden. In een duaal opgericht structuuronderdeel heeft de voormelde 50% betrekking op de schoolcomponent.”.

Art. 13. In dezelfde codex, het laatst gewijzigd bij het decreet van 18 februari 2022, wordt in hetzelfde hoofdstuk 4/1 een artikel 122/3 ingevoegd, dat luidt als volgt:

“Art. 122/3. Een school of centrum kan alleen interactief afstandsonderwijs als vermeld in artikel 122/2, organiseren als de school of het centrum aan al de volgende voorwaarden voldoet:

- 1° de school of het centrum maakt een analyse van de beginsituatie, met minstens aandacht voor de beschikbaarheid en kennis van de benodigde ICT-materialen en competenties, voor de leerling en de leerkracht;
- 2° de school of het centrum ontwikkelt voor zichzelf de visie op en de bijhorende doelen van het interactieve afstandsonderwijs;
- 3° de school of het centrum waarborgt de participatiekansen van elke leerling. De leerling krijgt altijd de mogelijkheid om het interactieve afstandsonderwijs in de school of het centrum te volgen. Ook de leraar krijgt altijd de mogelijkheid om in de school of het centrum les te geven.”.

Art. 14. In dezelfde codex, het laatst gewijzigd bij het decreet van 18 februari 2022, wordt in hetzelfde hoofdstuk 4/1 een artikel 122/4 ingevoegd, dat luidt als volgt:

"Art. 122/4. Een school die of een centrum dat interactief afstandsonderwijs als vermeld in artikel 122/2, organiseert, neemt dat op in zijn schoolreglement of centrumreglement, en vermeldt, met behoud van de toepassing van artikel 112, minstens al de volgende elementen:

- 1° de mogelijkheid om het interactieve afstandsonderwijs in de school of het centrum te volgen;
 - 2° de structuuronderdelen die in interactief afstandsonderwijs worden georganiseerd;
 - 3° of het interactieve afstandsonderwijs in groep of individueel wordt aangeboden;
- ."

Art. 15. In dezelfde codex, het laatst gewijzigd bij het decreet van 18 februari 2022, wordt in hetzelfde hoofdstuk 4/1 een artikel 122/5 ingevoegd, dat luidt als volgt:

"Art. 122/5. Als een school of centrum interactief afstandsonderwijs organiseert als vermeld in artikel 122/2, wordt de wijze waarop personeelsleden worden ingezet, vastgelegd in het arbeidsreglement."

Art. 16. In dezelfde codex, het laatst gewijzigd bij het decreet van 18 februari 2022, wordt in hetzelfde hoofdstuk 4/1 een artikel 122/6 ingevoegd, dat luidt als volgt:

"Art. 122/6. Met het oog op een mogelijke bijsturing wordt het interactief afstandsonderwijs in het gewoon en het buitengewoon secundair onderwijs ten laatste in het schooljaar 2026-2027 geëvalueerd.

De Vlaamse Regering kan de nadere modaliteiten van deze evaluatie bepalen."

Hoofdstuk 4. Inwerkingtreding

Art. 17. Dit decreet treedt in werking op 1 september 2022.

Brussel, ... (datum).

De minister-president van de Vlaamse Regering,

Jan JAMBON

De Vlaamse minister van Onderwijs, Sport, Dierenwelzijn en Vlaamse Rand,

Ben WEYTS

ADVIES VAN DE VLAAMSE ONDERWIJSRAAD

Verankering afstandsonderwijs in het secundair onderwijs

*Advies bij het voorontwerp van decreet over het interactieve
afstandsonderwijs in het secundair onderwijs*

Vlaamse Onderwijsraad
Koning Albert II-laan 37
BE-1030 Brussel
T +32 2 219 42 99

www.vlor.be
info@vlor.be

● **Wijs beleid door overleg**

Advies op vraag van Ben Weyts, Viceminister-president van de Vlaamse Regering en Vlaams minister van Onderwijs, Sport, Dierenwelzijn en Vlaamse Rand op 13 juli 2022

Uitgebracht door de Raad Secundair Onderwijs op 27 september 2022 met 15 stemmen voor en 1 onthouding. Daar waar de raadsleden van mening verschillen, werd dit vermeld.

Voorbereiding: werkgroep Afstandsonderwijs so op 8 september 2022 en 15 september 2022 onder voorzitterschap van Els Supply

Dossierbeheerder: Marleen Colpin

Inhoud

1	Situering.....	28
2	Basisvoorwaarden	29
2.1	In het belang van de leerling	29
2.2	Via participatie naar gedragenheid	30
2.3	Vanuit pedagogisch-didactische overwegingen.....	30
2.4	Met dezelfde kwaliteitsvereisten en kwaliteitszorg als contactonderwijs	30
3	Reikwijdte en ingangsdatum van het decreet.....	31
3.1	Standpunt A	31
3.2	Standpunt B.....	31
4	Extra voorwaarden.....	32
4.1	Voor succesvolle digitalisering.....	32
4.2	Voor blended leren	33
5	Bijkomend onderzoek	33
	Bronnen.....	34

1 Situering

Tijdens de coronapandemie waren scholen verplicht om volledig of gedeeltelijk over te schakelen op afstandsonderwijs voor hun leerlingen. Scholen schakelden snel en bouwden hun deskundigheid in afstandsonderwijs op. Toen de leerlingen weer voltijds naar school konden, maakte een aantal scholen de intentie kenbaar om de mogelijkheden van afstandsonderwijs verder te verkennen en de werkvorm duurzaam te verankeren voor zover die een meerwaarde vormt voor de kwaliteit van het onderwijsleerproces. Het was echter onduidelijk of dat kon binnen de huidige regelgeving en zij bevonden zich dan ook in een juridisch vacuüm voor wat betreft interactief afstandsonderwijs buiten de schoolmuren.

Om daaraan tegemoet te komen, wordt in het voorliggende voorontwerp van decreet een regelgevend kader voorgesteld dat rechtszekerheid moet garanderen voor scholen die verder aan de slag willen met afstandsonderwijs. Het decreet definieert 'interactief afstandsonderwijs' en bepaalt een maximumgrens voor de toepassing ervan, altijd in combinatie met contactonderwijs. Het decreet legt de noodzakelijke voorwaarden vast om afstandsonderwijs te kunnen organiseren en bepaalt een reeks verplichtingen om de gedragenheid ervan te garanderen.

In zijn advies 'Voluit voor weerbaar onderwijs' trok de Vlor eind 2020 lessen uit de coronacrisis voor onderwijs op (middel)lange termijn. Toen pleitte de raad al voor ruimte voor scholen die verder wilden verkennen hoe afstandsonderwijs kan bijdragen aan de kwaliteit van onderwijs. We vroegen aan de overheid om de wenselijkheid, haalbaarheid en doeltreffendheid van afstandsonderwijs buiten crisissituaties te onderzoeken en een grondig debat te voeren met alle onderwijspartners, alvorens het te vertalen naar een decretaal kader. De Vlor somde in dat advies ook al een reeks voorwaarden op waaraan een kader zeker zou moeten voldoen: garantie op leerrecht en voldoen aan de leerplicht, op kwaliteit, op overleg met alle partners enzovoort.¹

Tussen maart 2021 en februari 2022 voerde een onderzoeksteam van twee Vlaamse universiteiten en een hogeschool het OBPWO-onderzoek 'Blended learning in het Vlaams secundair onderwijs: van noodzaak naar structurele implementatie' uit (Versmissen, Buelens, et al., 2022). Dat onderzoek richtte zich op implementatiepraktijken van blended leren zoals die zijn geïmplementeerd tijdens de eerste en tweede corona-lockdown met het oog op een leidraad voor scholen. De resultaten van het onderzoek werden toegelicht aan de Vlor in voorbereiding op dit advies.

Dit advies van de Vlor heeft betrekking op interactief afstandsonderwijs in het regulier secundair onderwijs zoals dat in de scope van het decreet gevat wordt. Het verbindt de Vlor tot geen enkel advies over afstandsonderwijs in andere onderwijsvormen en -niveaus.

¹ Vlor, Algemene Raad. [Voluit voor weerbaar onderwijs. Wat leren we uit de coronacrisis voor onderwijsbeleid?](#) 26 november 2020.

2 Basisvoorwaarden

Het decreet schrijft als basisvoorwaarden en verplichtingen voor de organisatie van afstandsonderwijs voor:

- Interactief afstandsonderwijs wordt altijd georganiseerd in combinatie met contactonderwijs.
- Er is interactie tussen de leerling en de leerkracht, synchroon of asynchroon.
- De school² maakt een analyse van de beginsituatie, met minstens aandacht voor de beschikbaarheid en kennis van de benodigde ICT-materialen en competenties, voor de leerling en de leerkracht.
- De school ontwikkelt voor zichzelf de visie op en de bijbehorende doelen van het interactieve afstandsonderwijs.
- De school waarborgt de participatiekansen van elke leerling. De leerling krijgt altijd de mogelijkheid om het interactieve afstandsonderwijs in de school te volgen. Ook de leraar krijgt altijd de mogelijkheid om in de school les te geven.
- De school neemt de mogelijkheid en modaliteiten van interactief afstandsonderwijs op in het schoolreglement.
- De wijze waarop de personeelsleden worden ingezet, wordt vastgelegd in het arbeidsreglement.

De Vlor vindt het heel belangrijk dat die basisvoorwaarden ingeschreven worden. We zoomen er hierna verder op in, om duidelijk aan te geven wat voor de raad de uitgangpunten moeten zijn.

2.1 In het belang van de leerling

Wanneer een school afweegt om interactief afstandsonderwijs in te zetten als werkvorm, moet altijd het belang van de leerling voorop staan. In het kader van *gelijke onderwijskansen* is het voor de Vlor essentieel dat leerlingen het interactief afstandsonderwijs ook op school moeten kunnen volgen. Het is dan ook goed dat het decreet die voorwaarde oplegt.

Voor veel leerlingen zal het immers goed werken om een deel van het onderwijs thuis te volgen. Maar om diverse redenen zal dat voor veel andere leerlingen niet het geval zijn. De school dient die afweging weloverwogen te maken en in samenspraak met ouders en leerlingen keuzes te maken. Vanuit een inclusieve schoolcultuur zal zij daarover zorgvuldig moeten communiceren.

Tijdens interactief afstandsonderwijs moet er altijd *begeleiding* van de leerlingen zijn, waar zij ook zijn, thuis of op school. Tijdens de schoolsluitingen is voldoende gebleken hoe essentieel de nabijheid van de leraar is. Verbinding maken met leerlingen, is immers een van de bouwstenen van het lerarenberoep.³

In de periodes dat leerlingen niet of slechts gedeeltelijk naar school konden gaan, kwam ook het wezenlijke belang van de *sociale functie van onderwijs* heel sterk naar voren. Daar moet dan ook blijvend aandacht aan besteed worden bij de afweging van de proportie afstandsonderwijs ten opzichte van contactonderwijs.

² 'De school' staat voor 'de school of het centrum'.

³ 'Vervinding' is een van de vijf *bouwstenen van het lerarenberoep* die op participatieve wijze tot stand kwamen in het kader van het project *'De leraar op school en in de samenleving'* van de Vlor.

2.2 Via participatie naar gedragenheden

Om van structureel interactief afstandsonderwijs een duurzaam succesverhaal te maken, is brede participatie en betrokkenheid van alle actoren nodig. Onder meer de bepalingen over het school- en arbeidsreglement moeten dat garanderen. Voor de Vlor is het belangrijk dat leerlingen, ouders en personeel maximaal en tijdig betrokken worden in het overleg over het schoolbeleid rond interactief afstandsonderwijs en dat er op die manier naar een breed draagvlak toegewerkt wordt.

2.3 Vanuit pedagogisch-didactische overwegingen

De keuze voor interactief afstandsonderwijs als werkvorm moet voor de Vlor altijd ingegeven zijn vanuit pedagogisch-didactische overwegingen. Het decreet verwacht in dat opzicht dat scholen een visie en doelstellingen ontwikkelen.

Afstandsonderwijs voor grote groepen leerlingen vond ingang tijdens een crisis. Het was een noodoplossing. Vandaag zijn er ook andere noden waarvoor afstandsonderwijs als tijdelijke oplossing zou kunnen overwogen worden, denk aan het lerarentekort en de hoge energiekosten. De Vlor stelde daarover in zijn advies in 2020:⁴

“Afstandsonderwijs mag niet gebruikt worden om structurele tekorten bij het personeel en in de infrastructuur te compenseren. We hebben al gewezen op de rol van onderwijs als essentiële, publieke dienst en de vele functies die contactonderwijs vervult. Die kan je niet zomaar vervangen. Bovendien weten we dat ook bij online vormen van onderwijs, de leraar ertoe doet.”

Praktische overwegingen om afstandsonderwijs te organiseren, kunnen enkel spelen in een crisissituatie. Ook vandaag blijft de Vlor bij dat standpunt. Het belang van de leerling en zijn recht op kwaliteitsvol onderwijs én het recht om dat op school te volgen, staan voorop. Toch erkent de Vlor dat interactief afstandsonderwijs in de actuele omstandigheden het recht op onderwijs kan waarborgen als andere pistes uitgeput zijn. Dat kan echter nooit ad hoc gebeuren of opgelegd worden. De pedagogisch-didactische visie moet altijd het vertrekpunt zijn. Daarom is het essentieel dat het decreet stelt dat de modaliteiten van het interactief afstandsonderwijs moeten worden ingeschreven in het schoolreglement, dat er interactie moet zijn met de leraar, dat het enkel in combinatie met contactonderwijs kan voorkomen, en dat leerlingen het altijd op school moeten kunnen volgen.

2.4 Met dezelfde kwaliteitsvereisten en kwaliteitszorg als contactonderwijs

Het staat buiten kijf dat interactief afstandsonderwijs aan dezelfde kwaliteitsvereisten moet voldoen als contactonderwijs. Dat ook het interactief afstandsonderwijs gevat wordt door het [referentiekader onderwijskwaliteit](#), zoals vermeld in de memorie van toelichting, is in dat opzicht van wezenlijk belang.

Het decreet stelt dat scholen een beginsituatie-analyse moeten uitvoeren om in te schatten of interactief afstandsonderwijs haalbaar is. De inschatting wordt aan de scholen overgelaten. De Vlor beseft dat die beginsituatie-analyse een startpunt is, maar benadrukt dat er vervolgens vanuit interne kwaliteitszorg ook voldoende aandacht moet gaan naar [monitoring, evaluatie en bijsturing op schoolniveau](#).

⁴ Zie voetnoot 1

Vanuit het streven naar kwaliteit en interne kwaliteitszorg is het ook evident dat interactief afstandsonderwijs in een school *doordacht en gradueel opgebouwd* wordt. Dat maakt deel uit van de visie en doelstellingen die de school moet uitwerken.

3 Reikwijdte en ingangsdatum van het decreet

Het voorontwerp van decreet bepaalt dat interactief afstandsonderwijs altijd wordt georganiseerd in combinatie met contactonderwijs. De school of het centrum bepaalt autonoom de verhouding tussen interactief afstandsonderwijs en contactonderwijs. Interactief afstandsonderwijs kan voor maximaal 50% per structuuronderdeel op schooljaarbasis georganiseerd worden. In het geval van leren en werken of duaal leren heeft die 50% betrekking op respectievelijk de component leren en de schoolcomponent.

3.1 Standpunt A⁵

De leden waarderen de ruimte die het decretaal kader biedt. Dat komt tegemoet aan de vraag van scholen die interactief afstandsonderwijs verder willen inzetten om kwaliteitsvol onderwijs te realiseren, vanuit de ervaringen en expertise die ze opgebouwd hebben tijdens de coronacrisis en daarna, maar binnen een duidelijk regelgevend kader.

Scholen hebben de voorbije jaren in versneld tempo expertise uitgebouwd om interactief afstandsonderwijs kwaliteitsvol en op maat van hun leerlingen te implementeren. Zij verdienen dan ook het vertrouwen om dat verder te ontwikkelen, vanuit hun beleidsvoerend vermogen en rekening houdend met de noden van hun leerlingen.

Scholen zijn het best geplaatst om in te schatten voor welke (groepen) leerlingen en in welke mate interactief afstandsonderwijs kan ingezet worden om het onderwijsleerproces te verrijken. Met een bovengrens van 50% biedt het decreet scholen die nodige ruimte. Het decreet verplicht scholen op geen enkele manier om interactief afstandsonderwijs in te richten, noch om de grenzen maximaal te benutten. Dat kan op geen enkele manier afgedwongen worden. Het kader biedt wel mogelijkheden voor een graduele opbouw vanuit de eigen pedagogisch-didactische visie.

Dat het decreet al ingaat op 1 september 2022, is te begrijpen. Sommige scholen zijn afstandsonderwijs blijven verkennen, ook nadat de scholen terug volledig open gingen. Het zou een gemiste kans zijn als zij dat nu 'on hold' zouden moeten zetten in afwachting van een sluitend juridisch kader. Die scholen hebben ook al gewerkt aan hun visie daaromtrent. Voor scholen die dat nog niet gedaan hebben, is het aangewezen om de tijd te nemen om die visie te ontwikkelen en het beleid voor de volgende schooljaren daarop te enten.

3.2 Standpunt B⁶

De leden vinden het decretaal kader veel te ruim. Het impliceert immers dat alle leerlingen van alle graden en onderwijsvormen van het secundair onderwijs tot de helft van de onderwijstijd interactief afstandsonderwijs zouden kunnen krijgen. Dat roept grote bezorgdheden op voor alle leerlingen, en in het bijzonder voor jonge leerlingen en kwetsbare leerlingen uit alle leerjaren. Het afstandsonderwijs tijdens de schoolsluitingen heeft immers geleerd dat die werkvorm voor velen

⁵ Dit standpunt wordt ingenomen door GO!, Katholiek Onderwijs Vlaanderen, OKO, OVSG, Syntrum en de directeurs van het officieel onderwijs.

⁶ Dit standpunt wordt ingenomen door ACOD Onderwijs, COC, VSOA Onderwijs, GO! ouders en Netwerk tegen Armoede.

van hen allerm minst evident is, dat hun thuissituatie optimale participatie aan onderwijs vaak bemoeilijkt en dat zij mede daardoor vaak uit beeld verdwijnen. Ook veel leerlingen uit sociaal beter gesitueerde milieus zijn niet ongeschonden uit de coronapandemie gekomen. Ook de minister bevestigde dat meermaals tijdens de pandemie en pleitte voor maximaal contactonderwijs. Er zijn onvoldoende garanties dat de noodzakelijke begeleiding voor die leerlingen tijdens afstandsonderwijs gewaarborgd kan worden. De leden vrezen dan ook voor extra schooluitval en extra druk op gezinnen als gevolg van die maatregel.

Op z'n minst zou het decreet een graduele opbouw van interactief afstandsonderwijs moeten garanderen, opdat leerlingen erin kunnen groeien. Dat zou kunnen door de component 'buiten de school' te beperken, bijvoorbeeld tot 10% voor de tweede en 20% voor de derde graad.

De definitie die het decreet voorstelt, is zo ruim dat alle vormen van 'blended leren' erdoor gevat kunnen worden, ook als die plaatsvinden in een open leercentrum op school, wat altijd al kon. Voor die vorm van blended leren was geen decreet nodig. Uit de definitie in het decreet moet duidelijk blijken dat het over onderwijs buiten de schoolmuren gaat, in casu voornamelijk thuis.

De ingangsdatum komt te vroeg. Het schooljaar is al ingezet, het schoolreglement ondertekend. Er is onvoldoende tijd om grondig te werk te gaan om een visie en doelstellingen te ontwikkelen. Het is ook niet wenselijk om doorheen het schooljaar het schoolbeleid nog zo ingrijpend bij te sturen en daarvoor voldoende draagvlak te creëren bij ouders en het personeel. De leden vragen om de wetgevingstechnische weg gefundeerd te doorlopen.

De leden vrezen ook voor groeiende verschillen tussen scholen, omdat zij, rekening houdend met hun doelpubliek, in meerdere of mindere mate zullen kunnen kiezen voor het inzetten van interactief afstandsonderwijs als werkvorm.

4 Extra voorwaarden

Los van de voorwaarden die het decreet vooropstelt voor de organisatie van interactief afstandsonderwijs, wijst de Vlor nog op bijkomende voorwaarden om het vorm te geven.

4.1 Voor succesvolle digitalisering

Interactief afstandsonderwijs zal via digitale weg verlopen. De Vlor wil dan ook zijn aanbevelingen over de digitalisering in onderwijs, los van de plaats waar het onderwijs plaatsvindt, uit eerdere adviezen onder de aandacht brengen, met name:

- [Voorwaarden voor succesvolle ICT-integratie in onderwijs](#)⁷
- [Onderwijs aan het roer van digitalisering in onderwijs](#)⁸

In beide adviezen vertrekt de Vlor van de uitdagingen die de 'Digisprong' stelt en doet hij voorstellen om er een kwaliteitsvolle en duurzame versterking van te maken. Die aanbevelingen zijn dan ook relevant in de context van interactief afstandsonderwijs. Het belang van professionalisering is een van de speerpunten waarop blijvend ingezet moet worden met het oog op de deskundigheid van de leraar.⁹

⁷ Vlor, Algemene Raad. [Voorwaarden voor succesvolle ICT-integratie in onderwijs. Advies over de visienota 'Digisprong: van achterstand naar voorsprong'](#), 21 januari 2021.

⁸ Vlor, Algemene Raad. [Onderwijs aan het roer van digitalisering in onderwijs. Advies over de relatie tussen onderwijs, de overheid en de Ed-Tech-markt](#), 24 februari 2022.

⁹ 'Deskundigheid' is ook een van de bouwstenen van het lerarenberoep. Zie voetnoot 3.

4.2 Voor blended leren

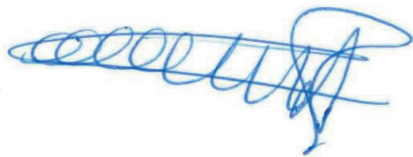
De Vlaamse Scholierenkoepel identificeerde acht aandachtspunten voor blended leren, waaronder het belang van autonomie en zelfredzaamheid, feedback en interactie, zinvolle inzet van digitale tools en ervoor zorgen dat iedereen mee is (Vlaamse Scholierenkoepel, 2021).

Het OBPWO-onderzoek (Versmissen, Buelens, et al., 2022) identificeert de volgende ondersteunende voorwaarden om blended leren te doen slagen: leiderschap, samenwerking, visie, deskundigheid, digitaal leermateriaal, ICT-infrastructuur, leeromgeving, overheid en partners.

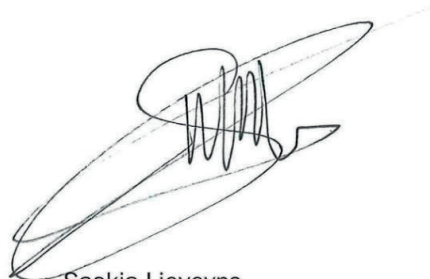
Ook die aandachtspunten en voorwaarden moeten meegenomen worden bij de uitrol van interactief afstandsonderwijs.

5 Bijkomend onderzoek

Het OBPWO-onderzoek wijst ook op de beperkingen van het eigen onderzoek en beveelt vervolgonderzoek aan. De Vlor ondersteunt de vraag om meer scholen met meer diverse profielen en divers beleid inzake afstandsonderwijs te betrekken bij dat onderzoek. De geplande beleidsevaluatie zal kwantitatieve data opleveren over de mate waarin scholen aan de slag gaan met interactief afstandsonderwijs, maar we hebben ook nood aan onderzoek dat de effecten in kaart brengt en aan kwalitatieve data over hoe leraren, ouders en leerlingen het ervaren.

Marleen Colpin
secretaris Raad Secundair Onderwijs

Saskia Lieveyns
voorzitter Raad Secundair Onderwijs

Bronnen

Versmissen, F., Buelens, W, et al. (2022). [*Blended learning in het Vlaams secundair onderwijs: van noodzaak naar structurele implementatie*](#). Onderwijskundig Beleids- en Praktijkgericht Wetenschappelijk Onderwijs (OBPWO) 2021.05.

Vlaamse scholierenkoepel (2021). [*Onderwijs in coronatijden. Scholieren geven aandachtspunten voor blended leren*](#).

Vlor, Algemene Raad. [*Voluit voor weerbaar onderwijs. Wat leren we uit de coronacrisis voor onderwijsbeleid?*](#) 26 november 2020.

Vlor, Algemene Raad. [*Voorwaarden voor succesvolle ICT-integratie in onderwijs. Advies over de visienota 'Digisprong: van achterstand naar voorsprong'*](#), 21 januari 2021.

Vlor, Algemene Raad. [*Onderwijs aan het roer van digitalisering in onderwijs. Advies over de relatie tussen onderwijs, de overheid en de Ed-Tech-markt*](#), 24 februari 2022.

TEKST VAN HET VOORONTWERP VAN DECREET DIE WERD VOORGELEGD
AAN DE GEMEENSCHAPPELIJKE VERGADERING VAN:

- SECTORCOMITÉ X – ONDERWIJS (VLAAMSE GEMEENSCHAP);
- COMITÉ VOOR DE PROVINCIALE EN PLAATSELIJKE OVERHEIDSDIENSTEN
 - AFDELING 2 – ONDERAFDELING “VLAAMSE GEMEENSCHAP”;
- OVERKOEPELEND ONDERHANDELINGSCOMITE VRIJ GESUBSIDIEERD ONDERWIJS

Voorontwerp van decreet over het hybride onderwijs in het secundair onderwijs

Op voorstel van de Vlaamse minister van Onderwijs, Sport, Dierenwelzijn en Vlaamse Rand;

Na beraadslaging,

DE VLAAMSE REGERING BESLUIT:

De Vlaamse minister van Onderwijs, Sport, Dierenwelzijn en Vlaamse Rand is ermee belast, in naam van de Vlaamse Regering, bij het Vlaams Parlement het ontwerp van decreet in te dienen, waarvan de tekst volgt:

Artikel 1. Dit decreet regelt een gemeenschapsaangelegenheid.

Art. 2. In artikel 112, eerste lid, 9°, a) van de Codex Secundair Onderwijs van 17 december 2010, het laatst gewijzigd bij het decreet van 9 juli 2021, wordt punt 1) vervangen door wat volgt:

"1) de basisprincipes van het school- of centrumbeleid met betrekking tot leerlingenevaluatie, met inbegrip van, desgevallend, de leerstofonderdelen die via interactief afstandsonderwijs worden aangeboden, waaronder voor het secundair onderwijs de beslissing van de klassenraad wordt verstaan of de leerling in voldoende mate de doelstellingen, vastgelegd door of krachtens decreet- of regelgeving, heeft bereikt of nagestreefd, naargelang van het geval;"

Art. 3. In deel III, titel 2, van dezelfde codex, het laatst gewijzigd bij het decreet van 4 februari 2022, wordt een hoofdstuk 4/1 ingevoegd, dat luidt als volgt:

"Hoofdstuk 4/1. Interactief afstandsonderwijs".

Art. 4. In dezelfde codex, het laatst gewijzigd bij het decreet van 18 februari 2022, wordt in hoofdstuk 4/1, ingevoegd bij artikel 10, een artikel 122/2 ingevoegd, dat luidt als volgt:

"Art. 122/2. In het voltijds gewoon secundair onderwijs en buitengewoon secundair onderwijs opleidingsvorm 4 kan een school interactief afstandsonderwijs organiseren voor een leerling of leerlingengroep.

Interactief afstandsonderwijs bestaat uit onderwijsactiviteiten die via digitale media plaatsafhankelijk worden georganiseerd tijdens de schooltijd en waarbij er interactie is tussen de leerling en de leerkracht, synchroon of asynchroon.

Interactief afstandsonderwijs wordt altijd georganiseerd in combinatie met contactonderwijs. De school of het centrum bepaalt autonoom de verhouding tussen interactief afstandsonderwijs en contactonderwijs.

Interactief afstandsonderwijs kan per structuuronderdeel op schooljaarbasis voor maximaal:

- 1° 20% in de eerste graad en het onthaaljaar;
- 2° 30% in de tweede graad;
- 3° 40% in de derde graad.

In een duaal opgericht structuuronderdeel hebben de percentages, vermeld in het vierde lid, betrekking op de schoolcomponent.

Voor de structuuronderdelen met in de benaming "topsport", die vallen onder toepassing van het globaal topsportconvenant, het structuuronderdeel "Ballet" en de opleiding verpleegkunde van het hoger beroepsonderwijs, zijn de maxima niet van toepassing. "

Art. 5. In dezelfde codex, het laatst gewijzigd bij het decreet van 18 februari 2022, wordt in hetzelfde hoofdstuk 4/1 een artikel 122/3 ingevoegd, dat luidt als volgt:

"Art. 122/3. Een school of centrum kan alleen interactief afstandsonderwijs als vermeld in artikel 122/2, organiseren als de school of het centrum aan al de volgende voorwaarden voldoet:

- 1° de school of het centrum maakt een analyse van de beginsituatie, met minstens aandacht voor de beschikbaarheid en kennis van de benodigde ICT-materialen en competenties, voor de leerling en de leerkracht;
- 2° de school of het centrum ontwikkelt voor zichzelf de visie op en de bijhorende doelen van het interactieve afstandsonderwijs;
- 3° de school of het centrum waarborgt de participatiekansen van elke leerling. De leerling krijgt altijd de mogelijkheid om het interactieve afstandsonderwijs in de school of het centrum te volgen. Ook de leraar krijgt altijd de mogelijkheid om in de school of het centrum les te geven."

Art. 6. In dezelfde codex, het laatst gewijzigd bij het decreet van 18 februari 2022, wordt in hetzelfde hoofdstuk 4/1 een artikel 122/4 ingevoegd, dat luidt als volgt:

"Art. 122/4. Een school die of een centrum dat interactief afstandsonderwijs als vermeld in artikel 122/2, organiseert, neemt dat op in zijn schoolreglement of centrumreglement, en vermeldt, met behoud van de toepassing van artikel 112, minstens al de volgende elementen:

- 1° de mogelijkheid om het interactieve afstandsonderwijs in de school of het centrum te volgen;
- 2° de structuuronderdelen die in interactief afstandsonderwijs worden georganiseerd;
- 3° of het interactieve afstandsonderwijs in groep of individueel wordt aangeboden.”.

Art. 7. In dezelfde codex, het laatst gewijzigd bij het decreet van 18 februari 2022, wordt in hetzelfde hoofdstuk 4/1 een artikel 122/5 ingevoegd, dat luidt als volgt:

“Art. 122/5. Als een school of centrum interactief afstandsonderwijs organiseert als vermeld in artikel 122/2, wordt de wijze waarop personeelsleden worden ingezet, vastgelegd in het arbeidsreglement.”.

Art. 8. In dezelfde codex, het laatst gewijzigd bij het decreet van 18 februari 2022, wordt in hetzelfde hoofdstuk 4/1 een artikel 122/6 ingevoegd, dat luidt als volgt:

“Art. 122/6. Met het oog op een mogelijke bijsturing wordt het hybride onderwijs in het voltijds gewoon secundair onderwijs en het buitengewoon secundair onderwijs, opleidingsvorm 4, ten laatste in het schooljaar 2026-2027 geëvalueerd.

De Vlaamse Regering kan de nadere modaliteiten van deze evaluatie bepalen.”.

Art. 9. Dit decreet treedt in werking op 1 september 2022.

Brussel, ... (datum).

De minister-president van de Vlaamse Regering,

Jan JAMBON

De Vlaamse minister van Onderwijs, Sport, Dierenwelzijn en Vlaamse Rand,

Ben WEYTS

PROTOCOL NR. 217 HOUDENDE DE CONCLUSIES VAN DE ONDERHANDELINGEN
DIE GEVOERD WERDEN IN DE GEMEENSCHAPPELIJKE VERGADERING VAN:

- SECTORCOMITE X – ONDERWIJS (VLAAMSE GEMEENSCHAP);
- COMITE VOOR DE PROVINCIALE EN PLAATSELIJKE OVERHEIDSDIENSTEN
 - AFDELING 2 – ONDERAFDELING "VLAAMSE GEMEENSCHAP";
- OVERKOEPELEND ONDERHANDELINGSCOMITE VRIJ GESUBSIDIEERD
ONDERWIJS

SECTORCOMITE X – ONDERWIJS (Vlaamse Gemeenschap)
COMITE VOOR DE PROVINCIALE EN PLAATSELIJKE OVERHEIDSDIENSTEN – Afdeling 2 –
Onderafdeling "Vlaamse Gemeenschap".
OVERKOEPELEND ONDERHANDELINGSCOMITE VRIJ GESUBSIDIEERD ONDERWIJS

Brussel, 21/10/2022

PROTOCOL NR. 217 HOUDENDE DE CONCLUSIES VAN DE ONDERHANDELINGEN DIE
GEVOERD WERDEN IN DE GEMEENSCHAPPELIJKE VERGADERING VAN:

- **SECTORCOMITE X – ONDERWIJS (Vlaamse Gemeenschap);**
- **COMITE VOOR DE PROVINCIALE EN PLAATSELIJKE OVERHEIDSDIENSTEN – Afdeling 2 – Onderafdeling "Vlaamse Gemeenschap";**
- **OVERKOEPELEND ONDERHANDELINGSCOMITE VRIJ GESUBSIDIEERD ONDERWIJS;**

OP 4 EN 18 OKTOBER 2022

over

het **Voorontwerp van decreet houdende het interactief afstandsonderwijs in het secundair onderwijs**

De afvaardiging van de overheid, samengesteld uit:

1. dhr. Jan JAMBON, Minister-president van de Vlaamse Regering en Vlaams minister van Buitenlandse Zaken, Cultuur, ICT en Facilitair Management, voorzitter SectX-C2
2. dhr. Ben WEYTS, Viceminister president van de Vlaamse regering en Vlaams minister van Onderwijs, Sport, Dierenwelzijn en Vlaamse Rand, voorzitter OOC
3. dhr. Benjamin DALLE, voor de Vlaamse minister van Welzijn, Volksgezondheid en Gezin, afwezig, de Vlaamse minister van Brussel, Jeugd, Media en Armoedebestrijding – lid;
4. dhr. Bart SOMERS, Viceminister-president van de Vlaamse regering en Vlaams minister van Binnenlands Bestuur, Bestuurszaken, Inburgering en Gelijke Kansen – lid,
5. dhr. Matthias DIEPENDAELE, Vlaams minister van Financiën en Begroting, Wonen en Onroerend Erfgoed, lid

de afvaardiging van het GO! onderwijs van de Vlaamse Gemeenschap en van de representatieve verenigingen van de inrichtende machten, te weten:**- het Katholiek Onderwijs Vlaanderen**, vertegenwoordigd door:

Dhr. Chris SMITS, secretaris-generaal Katholiek Onderwijs Vlaanderen
Dhr. Stefaan SAMAËY, directeur dienst personeel

- het Overleg Kleine Onderwijsverstrekkers (FOPEM, IPCO, Steiner-federatie, VOOP), vertegenwoordigd door:

Dhr. Paul BUYCK, coördinator OKO

- het GO! onderwijs van de Vlaamse Gemeenschap, vertegenwoordigd door:

Dhr. Geert SPIESSENS, afdelingshoofd beleid en belangenbehartiging

- het Onderwijssecretariaat voor Steden en Gemeenten van de Vlaamse Gemeenschap, vertegenwoordigd door:

Dhr. Bruno SAGAERT, directeur Koepelwerking

- het Provinciaal Onderwijs Vlaanderen, vertegenwoordigd door:

Dhr. Koen BOUVE, pedagogisch begeleider

en de afvaardiging van de representatieve vakorganisaties, te weten:**- het Vrij Syndicaat voor het Openbaar Ambt**, vertegenwoordigd door:

Dhr. Pascal CLAESSENS, secretaris-onderhandelaar VSOA-onderwijs

hebben een akkoord bereikt over het hierbij gevoegde **Voorontwerp van decreet houdende het interactief afstandsonderwijs in het secundair onderwijs.**

Katholiek Onderwijs Vlaanderen onderschrijft een protocol van akkoord bij het voorontwerp van decreet over het hybride onderwijs in het secundair onderwijs.

Katholiek Onderwijs Vlaanderen waardeert de bepalingen van het decreet die een legistieke basis geven aan het interactief afstandsonderwijs in het secundair onderwijs.

Katholiek Onderwijs Vlaanderen is de mening toegedaan dat het voorontwerp van decreet voldoende garanties biedt om afstandsonderwijs op een kwaliteitsvolle manier te organiseren en om hiervoor draagvlak op niveau van de school te creëren. Het verwijst hiervoor naar de criteria en de verplichting tot opname in school- en arbeidsreglement. Het vindt het dan ook overbodig en betuttelend dat de decreetgever gedifferentieerde maximumpercentages afhankelijk van de graad oplegt.

Het Overleg Kleine Onderwijsverstrekkers geeft bij dit voorontwerp zijn akkoord maar wil een paar opmerkingen formuleren.

OKO begrijpt dat de overheid de secundaire scholen de mogelijkheid wil bieden om hybride onderwijs structureel in te bedden in hun onderwijsorganisatie en dat ze daartoe een minimaal regelgevend kader wil vastleggen dat ingaat op noodzakelijke randvoorwaarden.

OKO ondersteunt daarbij het feit dat scholen die interactief afstandsonderwijs aanbieden moeten blijven tegemoetkomen aan de kwaliteitsverwachtingen van het ROK vanuit de eigen pedagogische visie en dat er naar een kwaliteitsvol evenwicht moet gestreefd worden tussen contact- en afstandsonderwijs.

OKO apprecieert dat er ook gedacht is aan de bescherming van leerlingen die zich in een moeilijke thuissituatie bevinden en leerlingen met specifieke ondersteuningsnoden, omdat is voorzien dat leerlingen steeds de mogelijkheid hebben om interactief afstandsonderwijs op school te volgen.

Wel vindt OKO dat leerlingen die vanop school het afstandsonderwijs volgen dat moeten kunnen doen onder begeleiding van een leerkracht. Het is dan ook belangrijk dat de school voor ze start met hybride onderwijs een gedragen doordachte visie ontwikkelt binnen de school. Dit houdt in dat zowel ouders, leerlingen als leerkrachten bij de besluitvorming gehoord worden.

Verder gaat OKO ervanuit dat scholen vanuit hun beleidsvoerend vermogen een systematiek kunnen ontwikkelen die zorgt voor een wijze van afstandsonderwijs binnen de school die rekening houdt met een ontwikkelingsgerichte visie.

In die zin betreurt OKO dat er voor de bepaling van de maximumgrens van het interactief afstandsonderwijs is gekozen voor een gedifferentieerde aanpak die in de praktijk voor onduidelijkheid in de implementering kan zorgen en die te weinig getuigt van vertrouwen in het beleidsvoerend vermogen van scholen.

Het GO! onderwijs van de Vlaamse Gemeenschap gaat akkoord met het ontwerp. Het GO! was beslist vragende partij voor een decretaal kader, dat er nu komt.

Het GO! betreurt wel de koudwatervrees bij sommige sociale partners. Die heeft ertoe geleid dat het kader minder flexibel is dan verwacht en dat de mogelijkheden voor scholen om voluit een eigen visie op hybride trajecten te ontwikkelen, al bij al beperkt blijft: voor elke graad gelden andere maxima en voor het deeltijds beroepssecundair onderwijs wordt helemaal níet voorzien in de mogelijkheid hybride onderwijs te organiseren.

Wat de centra voor deeltijds beroepsonderwijs betreft: dat afstandslernen er wél kan in duale trajecten, maar niet binnen het stelsel Leren en Werken, kan organisatorische problemen geven: sommige leerstofonderdelen worden door leerlingen uit beide trajecten samen gevolgd.

Het GO! is er wel tevreden over dat het kader er ook is voor de opleiding verpleegkunde in het hoger beroepsonderwijs en dat er geen maxima gesteld zijn voor afstandsonderwijs in topsportstructuuronderdelen.

OVSG geeft een protocol van akkoord bij het ontwerp van decreet over het hybride onderwijs in het secundair onderwijs.

OVSG is tevreden dat er nu een decretaal kader bestaat dat hybride, interactief afstandsonderwijs mogelijk maakt zodat scholen die het wensen, hiervan gebruik kunnen maken. Onderzoek wijst uit dat blended learning voordelen biedt voor lerenden en tot op heden was dit enkel voorbehouden voor volwassenenonderwijs. De voorbije jaren hebben aangetoond dat ook het secundair leerplichtonderwijs vragende partij was om op deze vorm van leren te kunnen inzetten op een structurele basis binnen een juridisch kader. Dit decreet komt hieraan tegemoet.

Met betrekking tot *Voorontwerp van decreet over het interactieve afstandsonderwijs in het secundair onderwijs*, geeft **VSOA Onderwijs een protocol van akkoord** doch wenst hierbij volgende opmerkingen te maken:

Het VSOA Onderwijs rekent er op dat de beslissing tot interactief onderwijs op een gedragen manier wordt ingevoerd na onderhandeling in het lokaal comité en na raadpleging van de betrokken actoren. Dit creëert gedragenheid wat een belangrijke voorwaarde voor een kwalitatieve en succesvolle implementatie is. Wij gaan er van uit dat de kwaliteit gemonitord wordt als onderdeel van de doorlichting van de scholen door de Onderwijsinspectie.

Zoals ook vermeld in de memorie van toelichting, is het voor VSOA Onderwijs belangrijk dat het aanbieden van interactief afstandsonderwijs verrekend zit in de prestaties van het personeel en dus geen verhoging / aanpassing van de opdrachtgrootte inhoudt. Liever hadden wij dit stringenter in het decreet opgenomen gezien en niet enkel in de memorie van toelichting.

De Algemene Centrale der Openbare Diensten, vertegenwoordigd door:

Mevr. Nancy LIBERT, algemeen secretaris ACOD-onderwijs

Dhr. Jean-Luc BARBERY, adjunct-algemeen secretaris ACOD-onderwijs

en

de Christelijke Onderwijscentrale, vertegenwoordigd door:

Dhr. Paul WILLEKENS, nationaal secretaris COC

Dhr. Koen VAN KERKHOVEN, secretaris-generaal COC

gaan niet akkoord met het hierbij gevoegde **Voorontwerp van decreet houdende het interactief afstandsonderwijs in het secundair onderwijs.**

ACOD Onderwijs geeft een protocol van niet akkoord voor het voorontwerp van decreet over het hybride onderwijs in het secundair onderwijs.”

Voor ACOD Onderwijs heeft een decreet onder deze vorm geen plaats in onderwijs. Meer zelfs, om digitale werkvormen te gebruiken in de lessen en aan blended-learning te doen op school heb je dit decreet niet nodig.

Dit decreet is enkel nodig als men plaatsafhankelijk (lees van thuis uit) leerlingen uit het secundair onderwijs les wil laten volgen en dit op een structurele manier gedurende het hele schooljaar, dus niet tijdelijk als noodoplossing. Dit is niet het soort onderwijs waar wij als vakbond willen voor staan.

ACOD Onderwijs apprecieert dat na onderhandelingen het percentage van 50% van het jaarcurriculum via afstandsonderwijs in alle graden van het secundair onderwijs is aangepast naar een lager percentage.

In de 1ste graad betekent dit 20% of 1 dag per week; in de 2de graad 30% of 1,5 dagen per week en voor de 3de graad 40% of 2 volle dagen per week.

Deze percentages zijn nog te hoog want wij willen dat er in de eerste plaats lesgegeven wordt op de school. Slechts in uitzonderlijke gevallen kan overgestapt worden op afstandsonderwijs.

Bovendien beperkt het decreet de mogelijkheden niet tot een week. Men kan evengoed in de 3de graad bijv. 4 van de 10 maanden aaneensluitend met afstandsonderwijs inrichten. Het decreet laat ook toe dat een volledig vak gedurende een schooljaar alleen maar via afstandsonderwijs wordt gegeven. Dat is voor ons onaanvaardbaar.

Is er voldoende nagedacht over de mogelijke gevolgen? Wat als een leerling thuis tijdens afstandsonderwijs een ongeval krijgt? Wie is aansprakelijk? Wie houdt toezicht? Wie zorgt voor het leermateriaal? Zijn gelijke onderwijskansen gegarandeerd? Wat als bij het begin van de les de internetverbinding wegvalt? Wat met het aspect van gratis toegang tot onderwijs en de bijdrageregelingen?

ACOD Onderwijs vraagt zich af of men onder het mom van dit decreet het lerarentekort wil oplossen. Bij gebrek aan personeel laat men een deel van de leerlingen van thuis uit les volgen, samen met een andere groep die fysiek les krijgt en het probleem is opgelost. Jammer voor de leerkracht die daarna 50 leerlingen mag opvolgen, begeleiden en evalueren. Voor de inrichters van onderwijs een futiliteit?

ACOD Onderwijs vindt het onbegrijpelijk dat de overheid niet is ingegaan op de vraag om in het decreet het recht in te schrijven van elk individueel personeelslid om te mogen kiezen voor

uitsluitend fysiek onderwijs en dus niet via afstandsonderwijs les te moeten geven. Op die manier had men de leraar als onderwijsprofessional gerespecteerd in de keuze om zelf de best passende pedagogisch-didactische weg te kiezen om de doelstellingen te bereiken. De voorgestelde piste via het arbeidsreglement is voor ons geen garantie dat elk schoolbestuur dit zal willen opnemen.

Dit decreet met een dergelijke impact op de arbeidsomstandigheden van het personeel dient hierover duidelijke afspraken te bevatten.

Hebben wij het tijdens de pandemie niet goed begrepen dat fysiek onderwijs het beste onderwijs is en dat dit de meeste garantie geeft op gelijke onderwijskansen? Heeft het afstandsonderwijs tijdens de pandemie ook niet aangetoond dat het een grote impact heeft op gezinnen? In het advies van de Vlor hebben wij kunnen vaststellen dat de vertegenwoordiging van de ouders en het Netwerk tegen Armoede dit decreet ook veel te vergaand vinden. Dat zou tot nadenken moeten stemmen.

COC geeft een protocol van niet akkoord bij het voorontwerp van decreet over het hybride onderwijs.

Vooreerst heeft COC een fundamentele bedenking bij het opschrift van dit voorontwerp van decreet. Tijdens de laatste onderhandelingsronde werd het opschrift 'interactief afstandsonderwijs' plots gewijzigd in 'hybride onderwijs'. In het decreet is wel een definitie opgenomen van interactief afstandsonderwijs, maar niet van hybride onderwijs, laat staan dat het decreet zou verduidelijken hoe die twee begrippen zich tot elkaar verhouden of dat er daarover een ernstig debat is geweest. Het volstaat niet om daarover in de memorie van toelichting een passage op te nemen die overigens weinig verduidelijking brengt. Volgens COC betekent hybride onderwijs dat een deel van de leerlingen contactonderwijs volgt, terwijl op hetzelfde ogenblik een ander deel vanop afstand les volgt, maar daarover gaat dit decreet niet. Over dat principe werd alleszins nooit gediscussieerd. COC gebruikt in dit protocol verder consequent de term 'interactief afstandsonderwijs' omdat het decreet uitsluitend daarover gaat.

Tijdens de coronapandemie werd het Vlaamse onderwijs gedwongen massaal over te stappen op het interactief afstandsonderwijs: contactonderwijs was zo niet onmogelijk, dan toch niet meer vanzelfsprekend en dus hebben leraren met behulp van digitale middelen zo goed als het kon getracht hun leerlingen bij de les te houden. Er ging dan ook een enorme zucht van opluchting door het Vlaamse onderwijslandschap toen de pandemiebeperkingen werden opgeheven en iedereen weer voltijds fysiek naar school kon. Tal van deskundigen hadden ondertussen immers gewezen op de grote leerachterstand die zou ontstaan zijn door het gedwongen afstandsonderwijs. Ook het psychosociaal welbevinden van jongeren tijdens de periode van gedwongen afstandsonderwijs werd door tal van experts als problematisch geduid. Vele scholen gaven ook aan dat tijdens die periode een significant deel van de leerlingen volstrekt van de radar was verdwenen.

COC heeft altijd gepleit voor een decretaal kader vooraleer afstandsonderwijs in te voeren, zodat daarrond de nodige rechtszekerheid ontstaat. Met dit decreet zet de Vlaamse regering echter de deur wagenwijd open om op grote schaal interactief afstandsonderwijs in te voeren zonder vooraf ernstig de voor- en nadelen af te wegen. Het OPBWO 21.05 onderzoek dat in de memorie van toelichting als verantwoording wordt opgegeven, spitte zich vooral toe op de voordelen van 'blended learning', maar een ernstig en tegensprekelijk wetenschappelijk debat over de voor- en nadelen van interactief afstandsonderwijs in Vlaanderen en de noodzakelijke voorwaarden om dat kwaliteitsvol te doen ontbreken tot op heden. De simpele vaststelling in de memorie van toelichting dat veel scholen tijdens de coronapandemie kennis maakten met afstandsonderwijs

en dit graag verder willen zetten op structurele basis rechtvaardigen voor COC de verregaande maatregelen in dit decreet niet.

De kwaliteit van het Vlaamse onderwijs staat onder grote druk. Tijdens de onderhandelingen lag ook het kritische advies van de inspectie over dit decreet voor. Daarin stelt de inspectie het vanzelfsprekend te vinden dat zij voor interactief afstandsonderwijs dezelfde kwaliteitseisen stellen als voor contactonderwijs. Nergens in de memorie van toelichting lezen wij de garantie dat interactief afstandsonderwijs diezelfde kwaliteit zou bieden als contactonderwijs. Dit decreet creëert louter een organisatorisch model, maar nergens lezen wij iets over de digitale didactiek die verschillend is van de klassieke didactiek in contactonderwijs. Ook in digitale didactiek moet ervaring en expertise worden opgebouwd en is vorming noodzakelijk.

De inspectie geeft in haar advies ook aan dat de begeleiding van leerlingen bij afstandsonderwijs een belangrijke zorg is die zij meeneemt in haar schooldoorlichtingen. COC wijst erop dat die leerlingbegeleiding tijdens de periode van gedwongen interactief afstandsonderwijs in verre van optimale omstandigheden moest gebeuren. We lezen nergens waarom dat, in geval van vrijwillig gekozen afstandsonderwijs, geen probleem meer zou zijn. Dat het decreet stelt dat elke leerling het recht heeft om fysiek naar school te gaan, zoals ook de inspectie in zijn advies had geëist, is een goede zaak, maar biedt volstrekt geen garantie dat die leerling in dat geval goed begeleid wordt aangezien het decreet daarvoor geen bijkomende middelen voorziet. Dat sommige (wellicht kansarme) leerlingen in de feiten het interactief afstandsonderwijs op school zullen volgen, riskeert nog meer stigmatiserend te werken. Organisaties die het opnemen voor kansarmen nemen over dit decreet dan ook een kritisch standpunt in.

Uiteraard zijn er hier en daar al positieve ervaringen met interactief afstandsonderwijs en het ware wellicht aanvaardbaar als de Vlaamse regering dat om te beginnen op een beperktere schaal (of met proeftuinen) had toegelaten om zo de gevraagde rechtszekerheid te creëren en de scholen toe te laten daarrond verder ervaring op te doen. Die ervaringen zouden dan kunnen opgenomen worden in verder wetenschappelijk onderzoek. De percentages op jaarbasis en de doelgroepen waarbinnen interactief afstandsonderwijs met dit decreet wordt toegelaten, zijn voor COC te verregaand. De Vlaamse regering ging weliswaar in op de vraag om het gradueel op te bouwen, maar de percentages blijven hoog en arbitrair en steunen geenszins op wetenschappelijk onderzoek. Een aandachtige lezing van dit decreet leert dat de school de percentages volledig kan invullen als afstandsonderwijs buiten de schoolmuren, waarbij de leerling dan wellicht thuis is. Om dit concreet te maken: voortaan kan een school ervoor kiezen om leerlingen van de derde graad veertien volledige weken van thuis uit onderwijs te laten volgen of ervoor kiezen om twaalf van de 32 lessen in de derde graad het volledige schooljaar in afstandsonderwijs te laten plaatsvinden. COC kan moeilijk geloven dat een dergelijk scenario kwaliteitsvol onderwijs garandeert dat tegemoet komt aan de kwaliteitsverwachtingen uit het OK-kader, zoals opgelegd door de onderwijsinspectie.

COC merkt op dat dit voorontwerp van decreet blijkbaar tegemoet komt aan de vraag van de onderwijsverstrekkers, maar volstrekt voorbij gaat aan de bekommernissen van veel ouders. Dat de woning nu ook overdag een 'leerplek' kan worden, heeft een grote impact op de Vlaamse gezinnen, dat bleek ten overvloede tijdens de coronapandemie. Vele ouders – ook van leerlingen uit het secundair onderwijs – geven er de voorkeur aan om zelf thuis te zijn op de dagen dat hun kinderen thuis interactief afstandsonderwijs volgen en dat heeft op zijn beurt dan weer gevolgen voor de relatie met hun werkgever. Het is cruciaal dat ouders in de jaarkalender die bij het schoolreglement is gevoegd op de hoogte worden gebracht van de geplande periodes van interactief afstandsonderwijs, net zoals dat nu het geval is met de facultatieve verlofdagen en de pedagogische studiedagen. Het kan niet zijn dat ouders voor het blok gezet worden door ad hoc beslissingen. COC vreest immers dat dit decreet een rechtsgrond creëert om het lerarentekort op te vangen door leerlingen in grote groepen tegelijk achter het scherm de lessen te laten volgen. Dat vormt op zijn beurt een bedreiging voor de kwaliteit van de evaluatie en eventuele remediëring.

Het decreet vermeldt ook dat interactief afstandsonderwijs onbeperkt mogelijk is voor de structuuronderdelen met in de benaming “topsport”, het structuuronderdeel “ballet” en de opleiding verpleegkunde van het hoger beroepsonderwijs. COC gaat akkoord dat voor deze uiterst specifieke studierichtingen een regeling nodig was, maar wij kunnen niet begrijpen waarom dit decreet alle onderwijsvormen en structuuronderdelen op een dermate ruime wijze wil vatten.

Het decreet voorziet dat zowel de leraar als de leerling altijd de mogelijkheid moeten krijgen om in de school of het centrum les te geven of te volgen, maar het is niet omdat er minstens aandacht is voor de beschikbaarheid en kennis van de benodigde ICT-materialen en competenties voor de leerling en de leraar (artikel 5) dat leerling en leraar ook de voorkeur geven aan afstandsonderwijs. Naar aanleiding van het opstellen van het coronaplan voor het najaar 2022 stelde minister van onderwijs Weyts dat contactonderwijs de regel blijft (cf. extra nieuwsbrief over coronamaatregelen in onderwijs van 12 oktober 2022). COC is het daarmee eens, maar dan moet het ook een individueel recht zijn voor de leraar om de keuze voor contactonderwijs of afstandsonderwijs te maken en kan hij daartoe niet verplicht worden door zijn directie of schoolbestuur. De ervaring tijdens de pandemie heeft precies aangetoond dat contactonderwijs het pedagogisch-didactisch gebeuren verrijkt.

COC merkt ook op dat dit decreet voorbij gaat aan de realiteit van de praktijkvakken in de onderwijsvormen BSO, KSO en TSO.

COC vindt het tot slot zeer positief dat er bij een eventuele keuze voor interactief afstandsonderwijs afspraken moeten opgenomen worden in het schoolreglement en het arbeidsreglement. Uit wat voorafgaat blijkt voldoende dat de impact van een (ruime) keuze voor afstandsonderwijs zeer groot is en het is niet meer dan evident dat dat niet kan zonder breed draagvlak. Wat het arbeidsreglement betreft, moet de procedure tot wijziging ervan worden gevolgd.

Protocoltekst van **het Christelijk Onderwijzersverbond**, vertegenwoordigd door

Hilde LAVRYSEN, adjunct-algemeen secretaris

Marianne COOPMAN, algemeen secretaris

Het COV neemt geen standpunt in over het voorliggende decreet wat de bepalingen in het secundair onderwijs betreft.

Onze organisatie vindt de standpuntinname van de overheid dat “het basisonderwijs in principe geheel als contactonderwijs georganiseerd wordt” fundamenteel. Leerlingen van basisonderwijs hebben nood aan contactonderwijs conform het stadium van ontwikkeling waarin ze zich bevinden. Ook biedt dit de sterkste garantie naar leerrecht, gelijke onderwijskansen en bescherming van het jonge kind.

Dit standpunt bevestigd door de overheid werd opgenomen in de memorie van toelichting van dit decreet. Het COV vindt het noodzakelijk om het ook te verankeren in het Decreet Basisonderwijs. We dringen aan om dit via het volgende verzameldecreet in te schrijven.

Vervolg protocol nr. **217** - SectX+C2+OOC

Brussel,

AFVAARDIGING VAN DE OVERHEID:

AFVAARDIGING VAN HET GO! ONDERWIJS VAN
DE VLAAMSE GEMEENSCHAP EN VAN DE
VERENIGINGEN VAN DE INRICHTENDE MACHTEN:

VOORZITTERS,

Voor het Katholiek Onderwijs Vlaanderen

Voor het Overleg Kleine Onderwijs-
verstrekkers (FOPEM, IPCO, Steiner-federatie,
VOOP)

Jan JAMBON
Minister-president van de Vlaamse Regering en
Vlaams minister van Buitenlandse Zaken,
Cultuur, ICT en Facilitair Management
Voorzitter SectX en C2
Ondervoorzitter OOC

Voor het GO! onderwijs van de Vlaamse
Gemeenschap:

Voor het Onderwijssecretariaat
voor Steden en Gemeenten van de
Vlaamse Gemeenschap:

Ben WEYTS
Viceminister president van de Vlaamse regering
en Vlaams minister van Onderwijs, Sport,
Dierenwelzijn en Vlaamse Rand,
Voorzitter OOC
Ondervoorzitter SectX en C2

Voor het Provinciaal Onderwijs Vlaanderen:

Vervolg protocol nr. **217** - SectX+C2+OOC

LEDEN,

AFVAARDIGING VAN DE REPRESENTATIEVE
VAKORGANISATIES:

Voor de Algemene Centrale der
Openbare Diensten:

Bart SOMERS
Viceminister-president van de Vlaamse
Regering en Vlaams minister van Binnenlands
Bestuur, Bestuurszaken, Inburgering en Gelijke
Kansen

Voor de Federatie van de Christelijke
Syndicaten der Openbare Diensten:

Benjamin DALLE,
voor de Vlaamse minister van Welzijn,
Volksgezondheid en Gezin, afwezig,
de Vlaamse minister van Brussel, Jeugd, Media
en Armoedebestrijding

Voor het Vrij Syndicaat voor het
Openbaar Ambt:

Matthias DIEPENDAELE
Vlaams minister van Financiën en Begroting,
Wonen en Onroerend Erfgoed

VOORONTWERP VAN DECREET
van 28 oktober 2022

Voorontwerp van decreet over het hybride onderwijs in het secundair onderwijs

Op voorstel van de Vlaamse minister van Onderwijs, Sport, Dierenwelzijn en Vlaamse Rand;

Na beraadslaging,

DE VLAAMSE REGERING BESLUIT:

De Vlaamse minister van Onderwijs, Sport, Dierenwelzijn en Vlaamse Rand is ermee belast, in naam van de Vlaamse Regering, bij het Vlaams Parlement het ontwerp van decreet in te dienen, waarvan de tekst volgt:

Artikel 1. Dit decreet regelt een gemeenschapsaangelegenheid.

Art. 2. In artikel 112, eerste lid, 9°, a) van de Codex Secundair Onderwijs van 17 december 2010, het laatst gewijzigd bij het decreet van 9 juli 2021, wordt punt 1) vervangen door wat volgt:

“1) de basisprincipes van het school- of centrumbeleid met betrekking tot leerlingenevaluatie, met inbegrip van, desgevallend, de leerstofonderdelen die via interactief afstandsonderwijs worden aangeboden, waaronder voor het secundair onderwijs de beslissing van de klassenraad wordt verstaan of de leerling in voldoende mate de doelstellingen, vastgelegd door of krachtens decreet- of regelgeving, heeft bereikt of nagestreefd, naargelang van het geval;”.

Art. 3. In deel III, titel 2, van dezelfde codex, het laatst gewijzigd bij het decreet van 4 februari 2022, wordt een hoofdstuk 4/1 ingevoegd, dat luidt als volgt:

“Hoofdstuk 4/1. Interactief afstandsonderwijs”.

Art. 4. In dezelfde codex, het laatst gewijzigd bij het decreet van 18 februari 2022, wordt in hoofdstuk 4/1, ingevoegd bij artikel 10, een artikel 122/2 ingevoegd, dat luidt als volgt:

"Art. 122/2. In het voltijds gewoon secundair onderwijs en buitengewoon secundair onderwijs opleidingsvorm 4 kan een school interactief afstandsonderwijs organiseren voor een leerling of leerlingengroep.

Interactief afstandsonderwijs bestaat uit onderwijsactiviteiten die via digitale media plaatsonafhankelijk worden georganiseerd tijdens de schooltijd en waarbij er interactie is tussen de leerling en de leerkracht, synchroon of asynchroon.

Interactief afstandsonderwijs wordt altijd georganiseerd in combinatie met contactonderwijs. De school of het centrum bepaalt autonoom de verhouding tussen interactief afstandsonderwijs en contactonderwijs.

Interactief afstandsonderwijs kan per structuuronderdeel op schooljaarbasis voor maximaal:

- 1° 20% in de eerste graad en het onthaaljaar;
- 2° 30% in de tweede graad;
- 3° 40% in de derde graad.

In een duaal opgericht structuuronderdeel hebben de percentages, vermeld in het vierde lid, betrekking op de schoolcomponent.

Voor de structuuronderdelen met in de benaming "topsport", die vallen onder toepassing van het gesloten topsportconvenant, het structuuronderdeel "Ballet" en de opleiding verpleegkunde van het hoger beroepsonderwijs, zijn de maxima niet van toepassing. "

Art. 5. In dezelfde codex, het laatst gewijzigd bij het decreet van 18 februari 2022, wordt in hetzelfde hoofdstuk 4/1 een artikel 122/3 ingevoegd, dat luidt als volgt:

"Art. 122/3. Een school of centrum kan alleen interactief afstandsonderwijs als vermeld in artikel 122/2, organiseren als de school of het centrum aan al de volgende voorwaarden voldoet:

- 1° de school of het centrum maakt een analyse van de beginsituatie, met minstens aandacht voor de beschikbaarheid en kennis van de benodigde ICT-materialen en competenties, voor de leerling en de leerkracht;
- 2° de school of het centrum ontwikkelt voor zichzelf de visie op en de bijhorende doelen van het interactieve afstandsonderwijs;
- 3° de school of het centrum waarborgt de participatiekansen van elke leerling. De leerling krijgt altijd de mogelijkheid om het interactieve afstandsonderwijs in de school of het centrum te volgen. Ook de leraar krijgt altijd de mogelijkheid om in de school of het centrum les te geven."

Art. 6. In dezelfde codex, het laatst gewijzigd bij het decreet van 18 februari 2022, wordt in hetzelfde hoofdstuk 4/1 een artikel 122/4 ingevoegd, dat luidt als volgt:

"Art. 122/4. Een school die of een centrum dat interactief afstandsonderwijs als vermeld in artikel 122/2, organiseert, neemt dat op in zijn schoolreglement of

centrumreglement, en vermeldt, met behoud van de toepassing van artikel 112, minstens al de volgende elementen:

- 1° de mogelijkheid om het interactieve afstandsonderwijs in de school of het centrum te volgen;
- 2° de structuuronderdelen die in interactief afstandsonderwijs worden georganiseerd;
- 3° of het interactieve afstandsonderwijs in groep of individueel wordt aangeboden.”.

Art. 7. In dezelfde codex, het laatst gewijzigd bij het decreet van 18 februari 2022, wordt in hetzelfde hoofdstuk 4/1 een artikel 122/5 ingevoegd, dat luidt als volgt:

“Art. 122/5. Als een school of centrum interactief afstandsonderwijs organiseert als vermeld in artikel 122/2, wordt de wijze waarop personeelsleden worden ingezet, vastgelegd in het arbeidsreglement.”.

Art. 8. In dezelfde codex, het laatst gewijzigd bij het decreet van 18 februari 2022, wordt in hetzelfde hoofdstuk 4/1 een artikel 122/6 ingevoegd, dat luidt als volgt:

“Art. 122/6. Met het oog op een mogelijke bijsturing wordt het hybride onderwijs in het voltijds gewoon secundair onderwijs en het buitengewoon secundair onderwijs, opleidingsvorm 4, in het schooljaar 2027-2028 geëvalueerd.

De Vlaamse Regering kan de nadere modaliteiten van deze evaluatie bepalen en heeft bij die evaluatie minstens aandacht voor de gelijke onderwijskansen van alle leerlingen.”.

Art. 9. Dit decreet treedt in werking op 1 september 2022.

Brussel, ... (datum).

De minister-president van de Vlaamse Regering,

Jan JAMBON

De Vlaamse minister van Onderwijs, Sport, Dierenwelzijn en Vlaamse Rand,

Ben WEYTS

ADVIES VAN DE RAAD VAN STATE

RAAD VAN STATE afdeling Wetgeving

advies 72.453/1
van 20 januari 2023

over

een voorontwerp van decreet ‘over het hybride onderwijs in het
secundair onderwijs’

Op 3 november 2022 is de Raad van State, afdeling Wetgeving, door de Vlaamse minister van Onderwijs, Sport, Dierenwelzijn en Vlaamse Rand verzocht binnen een termijn van dertig dagen een advies te verstrekken over een voorontwerp van decreet ‘over het hybride onderwijs in het secundair onderwijs’.

Het voorontwerp is door de eerste kamer onderzocht op 12 januari 2023. De kamer was samengesteld uit Marnix VAN DAMME, kamervoorzitter, Chantal BAMPS en Wouter PAS, staatsraden, Michel TISON en Johan PUT, assessoren, en Greet VERBERCKMOES, griffier.

Het verslag is uitgebracht door Brecht STEEN, eerste auditeur-afdelingshoofd.

Het advies, waarvan de tekst hierna volgt, is gegeven op 20 januari 2023.

*

1. Met toepassing van artikel 84, § 3, eerste lid, van de wetten op de Raad van State, gecoördineerd op 12 januari 1973, heeft de afdeling Wetgeving zich toegespitst op het onderzoek van de bevoegdheid van de steller van de handeling, van de rechtsgrond,¹ alsmede van de vraag of aan de te vervullen vormvereisten is voldaan.

*

STREKKING VAN HET VOORONTWERP VAN DECREET

2. Het om advies voorgelegde voorontwerp van decreet beoogt de voorwaarden te bepalen waaronder in het voltijds gewoon secundair onderwijs en opleidingsvorm 4 van het buitengewoon secundair onderwijs, met inbegrip van de aanloop- en duale structuuronderdelen, interactief afstandsonderwijs mogelijk is in de context van het hybride onderwijs. Hybride onderwijs houdt volgens de memorie van toelichting een combinatie in van een component interactief afstandsonderwijs en een component contactonderwijs.

De voorwaarden voor het voornoemde interactief afstandsonderwijs hebben onder meer betrekking op het toepassingsgebied van het interactief afstandsonderwijs, op de omvang op jaarbasis ervan naargelang de graad en de structuuronderdelen waar het georganiseerd wordt, op het beleid dat de scholen en centra errond ontwikkelen en op de opname van nadere regels inzake interactief afstandsonderwijs in zowel het school- of centrumreglement als het arbeidsreglement. Daartoe wordt in deel III, titel 2, van de Codex Secundair Onderwijs een hoofdstuk 4/1 ingevoegd (“Interactief afstandsonderwijs”) dat bestaat uit de artikelen 122/2 tot 122/6 (artikelen 3 tot 8 van het voorontwerp).

Daarnaast dienen de betrokken onderwijsinstellingen in hun schoolreglement in het kader van de basisprincipes van de leerlingenevaluatie de leerstofonderdelen aan te geven “die via interactief afstandsonderwijs worden aangeboden”. Daartoe wordt 112, eerste lid, 9°, a), punt 1), van de Codex Secundair Onderwijs vervangen (artikel 2 van het voorontwerp).

Het is de bedoeling om aan de ontworpen regeling uitwerking te geven met ingang van 1 september 2022 (artikel 9 van het voorontwerp).

ALGEMENE OPMERKINGEN

3.1. De memorie van toelichting bij het voorontwerp doet ervan blijken dat eraan de bedoeling ten grondslag ligt om te komen tot een regelgevend kader dat het interactief afstandsonderwijs structureel mogelijk wil maken als organisatievorm en om daarbij de nodige rechtszekerheid tot stand te brengen. Vraag is evenwel of de rechtszekerheid er niet tevens mee zou zijn gebaat indien de memorie van toelichting zou worden vervolledigd met een aantal bijkomende verduidelijkingen betreffende zowel het toepassingsgebied van de ontworpen regeling

¹ Aangezien het gaat om een voorontwerp van decreet, wordt onder “rechtsgrond” de overeenstemming met de hogere normen verstaan.

als betreffende de verhouding ervan tot bepaalde andere onderdelen van de regelgeving inzake onderwijs.

3.2.1. Het voorontwerp is uitsluitend van toepassing op het voltijds gewoon secundair onderwijs en opleidingsvorm 4 van het buitengewoon secundair onderwijs. Vraag is evenwel wat de gevolgen ervan zijn voor het basisonderwijs. Is interactief afstandsonderwijs nog mogelijk op dat niveau? De gemachtigde beantwoordde deze vraag als volgt:

“[Wat] betreft het basisonderwijs, wordt in de memorie van toelichting verwezen naar het principe van contactonderwijs. Voorliggend decreet brengt geen wijzigingen aan aan het regelgevend kader waarbinnen het basisonderwijs vandaag werkt. Daar blijft het uitgangspunt dus contactonderwijs. Enkel in uitzonderlijke omstandigheden kan afstandsonderwijs worden georganiseerd.”

3.2.2. Het is niet duidelijk of interactief afstandsonderwijs ook mogelijk is in de aanloopstructuuronderdelen die krachtens artikel 357/40 van de Codex Secundair Onderwijs ook als voltijds secundair onderwijs worden beschouwd. In het deeltijds beroepssecundair onderwijs (hierna: DBSO) blijkt alvast geen interactief afstandsonderwijs mogelijk te zijn (zie de opmerking onder randnummer 9). De gemachtigde erkende dat de ontworpen regeling krachtens artikel 357/40 van de Codex Secundair Onderwijs ook van toepassing is op de aanloopstructuuronderdelen maar dat “met het oog op [de] kwetsbare doelgroep, (...) aanloopstructuuronderdelen [zullen] worden uitgesloten in een nieuwe versie van voorliggende tekst”. Indien, naast het DBSO, effectief ook de aanloopstructuuronderdelen zouden worden uitgesloten van de ontworpen regeling, zou de memorie van toelichting het best op dat punt worden aangevuld met een verantwoording voor dergelijke uitsluiting tegen de achtergrond van het grondwettelijk gewaarborgde gelijkheidsbeginsel.

3.3. De vraag kan rijzen of er in het secundair onderwijs nog *ad-hoc*-regelingen mogelijk zullen zijn voor individuele leerlingen.² Komt bijvoorbeeld een leerling die met zijn gezin een zekere tijd in het buitenland verblijft, die zich in een gesloten jeugdinstelling bevindt, of die gedurende lange tijd ziek is en die niet beantwoordt aan de voorwaarden voor onderwijs aan huis, buiten het ontworpen kader van interactief afstandsonderwijs om, hiervoor nog in aanmerking? Hieromtrent verklaarde de gemachtigde het volgende:

“Wat betreft de ad hoc regelingen, wensen we in de eerste plaats nogmaals te benadrukken dat dit decreet geen individueel recht op afstandsonderwijs opent. Het blijft nog steeds een beslissing van de school of zij afstandsonderwijs inricht, en voor welke leerling(en), met desgevallend welke modaliteiten. Indien de school afstandsonderwijs wenst te organiseren voor de voorbeelden die bovenstaand worden aangehaald, kan zij dit, maar dient dit vooraf te worden gecommuniceerd via het schoolreglement. Dit afstandsonderwijs dient dan vanzelfsprekend wel in overeenstemming te zijn met voorliggend kader.

We benadrukken graag dat voor de leerlingen in instellingen andere oplossingen worden uitgewerkt. Het is op vandaag niet de praktijk dat de oorspronkelijke school van

² In het ontworpen artikel 122/2, eerste lid, van de Codex Secundair Onderwijs (artikel 4 van het voorontwerp), wordt melding gemaakt van de bevoegdheid van een school om “interactief afstandsonderwijs [te] organiseren voor een leerling of leerlingengroep”.

deze kinderen afstandsonderwijs voorziet in de instellingscontext. Daar wijzigt dit decreet niks aan.”

3.4. Men kan zich afvragen of de ontworpen regeling geen gevolgen heeft voor andere aspecten van de regelgeving, zoals die in verband met de verplichte aanwezigheid van de leerlingen, en of die gevolgen niet tot een aanvulling van de ontworpen tekst moeten leiden. Indien aan deze laatste de bedoeling ten grondslag ligt om ook op het vlak van bijvoorbeeld de aanwezigheid van de leerlingen voor de nodige rechtszekerheid te zorgen, kan de vraag rijzen hoe zal kunnen worden nagegaan of de leerling spijbelt of niet. Ook wat dat betreft, verstrekte de gemachtigde bijkomende toelichting:

“De basisprincipes van het schoolbeleid met betrekking tot onder meer de aan- en afwezigheden is een minimaal onderdeel dat dient te worden opgenomen in het schoolreglement (zie artikel 112 van de Codex Secundair Onderwijs). Regelingen rond aan- en afwezigheden tijdens afstandsonderwijs dienen daar ook onder te worden opgenomen. Het is dus de school die de modaliteiten bepaalt.”

4. De ontworpen bepalingen worden ingevoegd in deel III van de Codex Secundair Onderwijs. De bepalingen van deel III zijn in principe van toepassing op voltijds gewoon secundair onderwijs, het buitengewoon secundair onderwijs en het DBSO.³ Het ontworpen artikel 122/2, eerste lid, van de codex (artikel 4 van het voorontwerp), beperkt het interactief afstandsonderwijs uitdrukkelijk tot “het voltijds secundair onderwijs en buitengewoon secundair onderwijs opleidingsvorm 4”. De ontworpen bepalingen inzake interactief afstandsonderwijs zijn derhalve niet van toepassing op het DBSO.

De juridische techniek die gekozen is om het DBSO uit te zonderen, met name door in een bepaling van deel III te preciseren dat de ontworpen regeling niet van toepassing is op het DBSO, wijkt af van de werkwijze die bij de totstandkoming van de Codex Secundair Onderwijs werd gekozen voor bepalingen van deel III die niet op het DBSO van toepassing zijn, namelijk door in een uitdrukkelijke afwijking te voorzien in artikel 2, § 1, van de voornoemde codex. Omwille van de coherentie van de regelgeving verdient het aanbeveling om in artikel 2, § 1, tweede lid, van de Codex Secundair Onderwijs uitdrukkelijk te bepalen dat de in te voegen artikelen niet van toepassing zijn op het DBSO. In dat geval dient de redactie van het ontworpen artikel 122/2 van de codex te worden aangepast.

5. In artikel 3, 38°, van de Codex Secundair Onderwijs wordt vermeld dat “[v]oor de toepassing van deel III, titel II, hoofdstuk 1/1, (...) onder school en school voor gewoon secundair onderwijs ook een centrum voor deeltijds beroepssecundair onderwijs en voor wat de opleiding in de leertijd betreft, ook een centrum voor vorming van zelfstandigen en kleine en middelgrote ondernemingen [wordt] begrepen”.

Het valt te overwegen om een gelijkaardige bepaling in artikel 3, 38°, van de codex, op te nemen, wat het ontworpen hoofdstuk 4/1 betreft, of om in artikel 2, § 6, van de codex een lid toe te voegen waarin wordt gesteld dat in de betrokken bepalingen de begrippen “school” en

³ Zie artikel 2, § 1, van de Codex Secundair Onderwijs.

“scholen” mede moeten worden gelezen als “centrum” en “centra”. Aldus zouden de in te voegen bepalingen vereenvoudigd kunnen worden⁴ en wordt nauwer aangesloten bij de oorspronkelijke terminologische uitgangspunten van de codex.

ONDERZOEK VAN DE TEKST

Artikel 2

6. Aan het einde van de inleidende zin van artikel 2 van het voorontwerp moet worden geschreven “... van 17 december 2010, vervangen bij het decreet van 4 april 2014, wordt punt 1) vervangen door wat volgt:”.

Artikel 3

7. Voor de inleidende zin van artikel 3 van het voorontwerp wordt de volgende redactie ter overweging gegeven:

“In deel III, titel 2, van dezelfde codex, het laatst gewijzigd bij het decreet van 8 juli 2022, wordt na artikel 122/1, een hoofdstuk 4/1 ingevoegd, dat luidt als volgt:”.⁵

Artikel 4

8. De inleidende zin van artikel 4 van het voorontwerp, moet aanvangen als volgt: “In dezelfde codex, het laatst gewijzigd bij het decreet van 8 juli 2022, wordt in hoofdstuk 4/1, ingevoegd bij artikel 3, een ...” (niet: “In dezelfde codex, het laatst gewijzigd bij het decreet van 18 februari 2022, wordt in hoofdstuk 4/1, ingevoegd bij artikel 10, een ...”).

Ook in de inleidende zin van de artikelen 5 tot 8 van het voorontwerp dient melding te worden gemaakt van het decreet van 8 juli 2022 dat de Codex Secundair Onderwijs het laatst heeft gewijzigd (in plaats van telkens melding te maken van het decreet van 18 februari 2022).

9. Het ontworpen artikel 122/2 van de Codex Secundair Onderwijs doet ervan blijken dat er in het DBSO geen interactief afstandsonderwijs mogelijk is. Nochtans kunnen de *centra* voor DBSO wel interactief afstandsonderwijs organiseren in de duale structuuronderdelen die zij aanbieden. Aldus wordt een verschil in behandeling ingevoerd tussen *centra* voor DBSO naargelang de onderwijsvorm die deze aanbieden. Dit verschil in behandeling steunt weliswaar op een objectief onderscheidingscriterium (de organisatievorm van het onderwijs), maar de vraag rijst of dit criterium relevant en pertinent is in het licht van de nagestreefde doelstellingen en of dat verschil in behandeling niet leidt tot onevenredige gevolgen. Die vragen klemmen des te meer aangezien de aanloop- en duale structuuronderdelen, net als de “klassieke” opleidingen leren en

⁴ Nu wordt in diverse van de ontworpen bepalingen melding gemaakt van zowel “scholen” als “centra”.

⁵ Het bestaande artikel 122/1 van de Codex Secundair Onderwijs heeft geen betrekking op interactief afstandsonderwijs.

werken die de *centra* voor DBSO aanbieden, beide slechts voor een beperkt deel bestaan uit een “schoolcomponent”, en aangezien op het eerste gezicht de aard en de kenmerken van de leerlingen die in beide organisatievormen van eenzelfde structuuronderdeel vertegenwoordigd zijn, niet wezenlijk van elkaar verschillen. In beide organisatievormen van dezelfde structuuronderdelen kunnen de onderwijsverstrekkers bovendien met dezelfde (leer)problemen worden geconfronteerd waarop kwaliteitsvol hybride onderwijs een antwoord zou kunnen bieden. Hieromtrent om nadere toelichting verzocht, deelde de gemachtigde het volgende mee:

“De doelgroep die vandaag nog DBSO volgt in de CDO’s, wordt gekenmerkt door een grote mate van heterogeniteit. Daar waar er inderdaad een groep leerlingen is die op termijn een overgang zal maken naar een duaal structuuronderdeel, is er een grote groep leerlingen die op termijn vooral zal instromen in de aanloopstructuuronderdelen. Deze groep leerlingen heeft nood aan een intensieve ondersteuning in beide componenten van het leertraject, waardoor afstandsonderwijs voor deze groep leerlingen niet aangewezen is. Het welslagen van afstandsonderwijs hangt echter aantoonbaar af van de mate van zelfredzaamheid van de leerlingen. Deze zelfredzaamheid kan voor deze leerlingengroep niet voldoende worden gegarandeerd.”

Daargelaten de voornoemde bedenkingen in verband met de doelgroep en de gelijkenissen tussen het DBSO en de duale structuuronderdelen die door de *centra* voor DBSO worden aangeboden, komt het de afdeling Wetgeving voor dat een gebrek aan zelfredzaamheid moeilijk kan gebruikt worden als argument om het digitaal afstandsleren uit te sluiten, aangezien uit artikel 357/40 van de Codex Secundair Onderwijs precies volgt dat interactief afstandsonderwijs wel mogelijk is in de aanloopstructuuronderdelen, waar zich de niet zelfredzame leerlingen bevinden. Bovendien kan bij de toepassing van de voorwaarden die zijn geformuleerd in het ontworpen artikel 122/3 met betrekking tot de kennis van de leerlingen, de visievorming en de waarborgen op het vlak van gelijke onderwijskansen (artikel 5 van het voorontwerp), steeds rekening gehouden worden met de specifieke kenmerken van de aanwezige leerlingen. Het lijkt derhalve niet evident en verantwoord om bij algemene maatregel een hele onderwijsvorm *a priori* van het interactief afstandsonderwijs uit te sluiten, terwijl voor andere gelijkaardige onderwijsvormen die mogelijkheid wel bestaat. Dat het DBSO binnen relatief korte termijn zal verdwijnen doet van deze vaststelling niets af.

10. Wat de afwijking van de decretale grenzen betreft voor de structuuronderdelen, bedoeld in het ontworpen artikel 122/2, zesde lid, van de Codex Secundair Onderwijs, maakt de memorie van toelichting enkel melding van “de specifieke context” en het gegeven dat de “verhouding afstandsonderwijs uit een analyse van individuele cases” volgt. Aan de gemachtigde werd gevraagd op welke wijze de ontworpen afwijking van de maximumgrenzen voor bepaalde structuuronderdelen kan worden verantwoord en of er geen andere structuuronderdelen bestaan die voor dergelijke afwijking in aanmerking zouden kunnen komen.⁶ De gemachtigde beantwoordde deze vraag als volgt:

“Leerlingen in topsportrichtingen combineren het schoollopen met een intensief (en vaak internationaal competitief) sporttraject. Een maximumgrens kan voor deze groep leerlingen een belemmering vormen. Het aandeel afstandsonderwijs zal bovendien ook

⁶ Bv. in het kunstonderwijs, waar zich nog gelijkaardige problemen lijken voor te doen.

afhangen van de (vaak individuele) competitiekalender. Een ‘onbeperkt’ afstandsonderwijs is echter niet mogelijk. Er dient steeds een combinatie te zijn met contactonderwijs.

We hebben grondig onderzocht (en met de sociale partners besproken) welke leerlingengroepen baat hebben bij een dergelijke uitzondering. Daarom werden naast de topsportopleidingen ook andere opleidingen genoemd.”

Onder het voorbehoud dat effectief alle structuuronderdelen die met dezelfde problemen kampen van de afwijking kunnen genieten, en op voorwaarde dat die argumentatie ook geldt voor de verpleegkunde-opleiding, lijkt het verschil in behandeling aanvaardbaar. De stellers van het voorontwerp doen er niettemin goed aan om een en ander meer afdoende te verantwoorden in de memorie van toelichting.

Artikel 8

11. In het ontworpen artikel 122/6, eerste lid, van de Codex Secundair Onderwijs, wordt melding gemaakt van het “hybride onderwijs”. Ter wille van de redactionele eenvormigheid van de ontworpen regeling wordt beter van het “interactief afstandsonderwijs” melding gemaakt aangezien dat begrip al wordt gebruikt in het ontworpen artikel 122/2 (artikel 4 van het voorontwerp), en de daarop volgende ontworpen bepalingen. Indien desondanks het begrip “hybride onderwijs” zou worden behouden in het ontworpen artikel 122/6, eerste lid, zou een omschrijving van dat begrip moeten worden opgenomen in de Codex Secundair Onderwijs.

Artikel 9

12.1. Overeenkomstig artikel 9 van het voorontwerp zal de ontworpen regeling uitwerking krijgen met ingang van 1 september 2022. De gemachtigde bevestigde dat het wel degelijk de bedoeling is dat de regeling uitwerking krijgt met terugwerkende kracht.

De niet-retroactiviteit van decreten is een waarborg ter voorkoming van rechtsonzekerheid. Die waarborg vereist dat de inhoud van het recht voorzienbaar en toegankelijk is, zodat de rechtzoekende in redelijke mate de gevolgen van een bepaalde handeling kan voorzien op het tijdstip dat die handeling wordt verricht. De terugwerkende kracht kan enkel worden verantwoord wanneer ze onontbeerlijk of absoluut noodzakelijk is voor de verwezenlijking van een doelstelling van algemeen belang⁷, zoals de goede werking of de continuïteit van de openbare dienst⁸.

Indien bovendien blijkt dat de terugwerkende kracht tot doel heeft de afloop van een gerechtelijke procedure in een welbepaalde zin te beïnvloeden of de rechtscolleges te verhinderen zich uit te spreken over een welbepaalde rechtsvraag, wat te dezen niet het geval lijkt, vergt de aard van het in het geding zijnde beginsel dat uitzonderlijke omstandigheden of dwingende motieven

⁷ Vaste rechtspraak van het Grondwettelijk Hof, zie o.m. GwH 21 december 2017, nr. 145/2017, B.16.2; GwH 19 juli 2018, nr. 100/2018, B.13; GwH 3 juni 2021, nr. 82/2021, B.6; GwH 23 juni 2022, nr. 85/2022, B.10.2.; GwH 27 oktober 2022, nr. 138/2022, B.31.1.

⁸ GwH 27 oktober 2022, nr. 138/2022, B.31.1.

van algemeen belang een verantwoording bieden voor het optreden van de decreetgever, dat ten nadele van een categorie van burgers afbreuk doet aan de jurisdictionele waarborgen die aan allen worden geboden.⁹

12.2. Gevraagd naar een verantwoording van de terugwerkende kracht en meer bepaald welke bijzondere omstandigheden of doelstellingen van algemeen belang de terugwerkende kracht kunnen verantwoorden, verklaarde de gemachtigde het volgende:

“De regeling dient in werking te treden met terugwerkende kracht. In het schooljaar van inwerkingtreding zijn er immers scholen die hun interactief afstandsonderwijs hebben verder gezet, op een bijzonder kwaliteitsvolle manier. Het is noodzakelijk om deze scholen een juridisch kader te bieden. Er wordt ook vermeden dat scholen er alsnog overhaast en ondoordacht mee aan de slag gaan. Vooraf dient er immers een traject te worden gelopen, met een focus op visievorming, randvoorwaarden, etc., maar eveneens met een verplichting tot opname in het schoolreglement. We wensen dat elke school die op vandaag beslist om afstandsonderwijs structureel een plaats te geven in hun onderwijs, rekening houdt met de voorwaarden in het decreet. Als de datum van inwerkingtreding later wordt gelegd, hebben we die garantie niet.”

Hiermee lijkt de gemachtigde aan te geven dat de regeling *de facto* al werd toegepast sinds 1 september 2022.

12.3. De afdeling Wetgeving van de Raad van State heeft er in het verleden meermaals op gewezen dat het procedé waarbij een regeling onmiddellijk wordt ingevoerd zonder de totstandkoming van de noodzakelijke decretale of reglementaire basis af te wachten, en aan die laatste dan, wanneer zij uiteindelijk tot stand komt, terugwerkende kracht te verlenen voor zoveel tijd als nodig is om de reeds gangbare praktijk te bevestigen, in beginsel niet toelaatbaar is. Dit is vooreerst het geval, omdat met dat procedé wordt afgeweken van de normale regels die moeten worden gevolgd bij de totstandkoming van regelgevende bepalingen en aldus die regels dreigen te worden uitgehold, ten tweede, omdat erdoor de beslissingsbevoegdheid van de Vlaamse decreetgever in sommige gevallen feitelijk aan banden wordt gelegd, ten derde, omdat de inhoud van de nieuwe meegedeelde regelgeving niet wordt bekendgemaakt op een wijze als bedoeld bij artikel 190 van de Grondwet en, ten slotte, omdat het gevolgde procedé een bron van rechtsonzekerheid is voor de bestemmingen van de betrokken normen.

Het Grondwettelijk Hof heeft trouwens aangenomen dat zelfs een bericht in het *Belgisch Staatsblad* waarin een wijziging van *in casu* een fiscale wet wordt aangekondigd, weliswaar in zekere mate tegemoet komt aan het bezwaar van de onvoorzienbaarheid van een retroactieve maatregel, maar dat een dergelijk bericht uit zijn aard zelf, met name wegens het louter informatieve karakter en het gebrek aan bindende kracht ervan, niet de rechtsonzekerheid kan wegnemen die de terugwerkende kracht doet ontstaan. Een bericht in het *Belgisch Staatsblad* kan derhalve op zichzelf niet volstaan om de terugwerkende kracht van

⁹ Vaste rechtspraak van het Grondwettelijk Hof, zie o.m. GwH 24 september 2020, nr. 118/2020, B.25.; GwH 3 juni 2021, nr. 82/2021, B.6., GwH 23 juni 2022, nr. 85/2022, B.10.2.

een decretale bepaling te verantwoorden. Dit geldt des te meer wanneer de terugwerkende kracht uitwerking heeft vanaf een datum die de publicatie van het bericht voorafgaat.¹⁰

12.4. Alhoewel de gemachtigde er in essentie op wijst dat de terugwerkende kracht noodzakelijk is voor de rechtszekerheid, kan evenwel niet worden uitgesloten dat de gekozen werkwijze juist de rechtsonzekerheid in de hand werkt. De Vlaamse Regering heeft pas op 28 oktober 2022 principieel de ontworpen regeling goedgekeurd en uit de notificatie van die beslissing blijkt niet dat de bevoegde minister wordt gemachtigd om de ontworpen regeling te communiceren aan de betrokken instellingen. Weliswaar is op de website van het ministerie van onderwijs een pagina te vinden die is gewijd aan “Afstandsleren structureel organiseren in het secundair onderwijs”¹¹, maar die bevat slechts de informatie zoals die door de Vlaamse Regering is beslist en dan nog zeer summier; zo is bijvoorbeeld het toepassingsgebied zeer vaag omschreven. Op die website is ook een “Stappenplan Afstandsleren Secundair Onderwijs”¹² te vinden, dat lijkt te dateren van 8 juli 2022, maar die richtlijnen bevatten geen informatie over de voorwaarden waaraan de organisatie van interactief afstandsleren moet voldoen en over de procedures die moeten worden gevolgd.

Aldus is de afdeling Wetgeving er niet van overtuigd dat de betrokken instellingen op een sluitende manier, zoals bijvoorbeeld bij rondzendbrief, op de hoogte zijn gebracht van de ontworpen regeling. In dat geval is er geen enkele garantie dat de betrokken onderwijsinstellingen reeds op (en voor) 1 september 2022 op de hoogte waren van de precieze voorwaarden waaronder interactief afstandsonderwijs mogelijk was en dat zij redelijkerwijze de gevolgen van een bepaalde handeling hebben kunnen voorzien. Precies omdat de ontworpen regeling allerlei procedurele verplichtingen bevat, zou in die hypothese de terugwerkende kracht tot gevolg hebben dat elke vorm van interactief afstandsonderwijs die sinds 1 september 2022 plaats had en die niet tot stand is gekomen volgens de bepalingen van de ontworpen regeling, onwettig dreigt te zijn.

Indien het de bedoeling is om alle situaties waarin kwalitatief afstandsonderwijs werd georganiseerd te regulariseren, is het allicht raadzamer om dit met zoveel woorden bij decreet te doen zonder evenwel strikte voorwaarden op te leggen, en om de decretale voorwaarden waaronder interactief onderwijs mogelijk is enkel voor de toekomst te laten gelden.

DE GRIFFIER

DE VOORZITTER

Greet VERBERCKMOES

Marnix VAN DAMME

¹⁰ GwH 17 oktober 2022, nr. 138/2022, B.31.5.

¹¹ <https://onderwijs.vlaanderen.be/nl/afstandsleren-structureel-organiseren-in-het-secundair-onderwijs>

¹² https://assets.vlaanderen.be/image/upload/v1661253850/stappenplan_afstandsleren_secundair_onderwijs_weike0.pdf

ONTWERP VAN DECREET

ONTWERP VAN DECREET

Op voorstel van de Vlaamse minister van Onderwijs, Sport, Dierenwelzijn en Vlaamse Rand;

Na beraadslaging,

DE VLAAMSE REGERING BESLUIT:

De Vlaamse minister van Onderwijs, Sport, Dierenwelzijn en Vlaamse Rand is ermee belast, in naam van de Vlaamse Regering, bij het Vlaams Parlement het ontwerp van decreet in te dienen, waarvan de tekst volgt:

Artikel 1. Dit decreet regelt een gemeenschapsaangelegenheid.

Art. 2. In artikel 2, §1, 2°, van de Codex Secundair Onderwijs van 17 december 2010, gewijzigd bij de decreten van 3 juli 2020 en 4 februari 2022, wordt de zinsnede "en 116 tot en met 120" vervangen door de zinsnede ", 116 tot en met 120 en 122/2 tot en met 122/6".

Art. 3. In artikel 3, 38°, van dezelfde codex, ingevoegd bij het decreet van 25 november 2011, wordt tussen de zinsnede "hoofdstuk 1/1" en de zinsnede ", wordt" de zinsnede "en hoofdstuk 4/1" ingevoegd.

Art. 4. In artikel 112, eerste lid, 9°, a), van dezelfde codex, vervangen bij het decreet van 4 april 2014, wordt punt 1) vervangen door wat volgt:

"1) de basisprincipes van het school- of centrumbeleid met betrekking tot leerlingenevaluatie, met inbegrip van, desgevallend, de leerstofonderdelen die via interactief afstandsonderwijs worden aangeboden, waaronder voor het secundair onderwijs de beslissing van de klassenraad wordt verstaan of de leerling in voldoende mate de doelstellingen, vastgelegd door of krachtens decreet- of regelgeving, heeft bereikt of nagestreefd, naargelang van het geval;"

Art. 5. In deel III, titel 2, van dezelfde codex, het laatst gewijzigd bij het decreet van 4 februari 2022, wordt na artikel 122/1 een hoofdstuk 4/1 ingevoegd, dat luidt als volgt:

"Hoofdstuk 4/1. Interactief afstandsonderwijs".

Art. 6. In dezelfde codex, het laatst gewijzigd bij het decreet van 8 juli 2022, wordt in hoofdstuk 4/1, ingevoegd bij artikel 5, een artikel 122/2 ingevoegd, dat luidt als volgt:

"Art. 122/2. In het voltijds gewoon secundair onderwijs, met uitzondering van de aanloopstructuuronderdelen, vermeld in artikel 357/39, en buitengewoon secundair onderwijs, opleidingsvorm 4, kan een school interactief afstandsonderwijs organiseren voor een leerling of leerlingengroep.

Interactief afstandsonderwijs bestaat uit onderwijsactiviteiten die via digitale media plaatsonafhankelijk worden georganiseerd tijdens de schooltijd en waarbij er interactie is tussen de leerling en de leerkracht, synchroon of asynchroon.

Interactief afstandsonderwijs wordt altijd georganiseerd in combinatie met contactonderwijs. De school bepaalt autonoom de verhouding tussen interactief afstandsonderwijs en contactonderwijs.

Interactief afstandsonderwijs kan per structuuronderdeel op schooljaarbasis voor maximaal:

- 1° 20% in de eerste graad en het onthaaljaar;
- 2° 30% in de tweede graad;
- 3° 40% in de derde graad.

In een duaal opgericht structuuronderdeel hebben de percentages, vermeld in het vierde lid, betrekking op de schoolcomponent.

Voor de structuuronderdelen met in de benaming "topsport", die vallen onder toepassing van het gesloten topsportconvenant, het structuuronderdeel Ballet en de opleiding Verpleegkunde van het hoger beroepsonderwijs, zijn de maxima niet van toepassing."

Art. 7. In dezelfde codex, het laatst gewijzigd bij het decreet van 8 juli 2022, wordt in hetzelfde hoofdstuk 4/1 een artikel 122/3 ingevoegd, dat luidt als volgt:

"Art. 122/3. Een school kan alleen interactief afstandsonderwijs als vermeld in artikel 122/2 organiseren als de school aan al de volgende voorwaarden voldoet:

- 1° de school maakt een analyse van de beginsituatie, met minstens aandacht voor de beschikbaarheid en kennis van de benodigde ICT-materialen en -competenties, voor de leerling en de leerkracht;
- 2° de school ontwikkelt voor zichzelf de visie op en de bijhorende doelen van het interactieve afstandsonderwijs;
- 3° de school waarborgt de participatiekansen van elke leerling. De leerling krijgt altijd de mogelijkheid om het interactieve afstandsonderwijs in de school of het centrum te volgen. Ook de leraar krijgt altijd de mogelijkheid om in de school of het centrum les te geven."

Art. 8. In dezelfde codex, het laatst gewijzigd bij het decreet van 8 juli 2022, wordt in hetzelfde hoofdstuk 4/1 een artikel 122/4 ingevoegd, dat luidt als volgt:

"Art. 122/4. Een school die interactief afstandsonderwijs als vermeld in artikel 122/2 organiseert, neemt dat op in zijn schoolreglement of centrumreglement, en vermeldt, met behoud van de toepassing van artikel 112, minstens al de volgende elementen:

- 1° de mogelijkheid om het interactieve afstandsonderwijs in de school of het centrum te volgen;
- 2° de structuuronderdelen die in interactief afstandsonderwijs worden georganiseerd;
- 3° of het interactieve afstandsonderwijs in groep of individueel wordt aangeboden."

Art. 9. In dezelfde codex, het laatst gewijzigd bij het decreet van 8 juli 2022, wordt in hetzelfde hoofdstuk 4/1 een artikel 122/5 ingevoegd, dat luidt als volgt:

"Art. 122/5. Als een school interactief afstandsonderwijs organiseert als vermeld in artikel 122/2 wordt de wijze waarop personeelsleden worden ingezet, vastgelegd in het arbeidsreglement."

Art. 10. In dezelfde codex, het laatst gewijzigd bij het decreet van 8 juli 2022, wordt in hetzelfde hoofdstuk 4/1 een artikel 122/6 ingevoegd, dat luidt als volgt:

"Art. 122/6. Met het oog op een mogelijke bijsturing wordt het interactief afstandsonderwijs in het voltijds gewoon secundair onderwijs en het buitengewoon secundair onderwijs, opleidingsvorm 4, in het schooljaar 2027-2028 geëvalueerd.

De Vlaamse Regering kan de nadere modaliteiten van deze evaluatie bepalen en heeft bij die evaluatie minstens aandacht voor de gelijke onderwijskansen van alle leerlingen.”.

Art. 11. Dit decreet treedt in werking op 17 april 2023.

Brussel, 3 februari 2023.

De minister-president van de Vlaamse Regering,

Jan JAMBON

De Vlaamse minister van Onderwijs, Sport, Dierenwelzijn en Vlaamse Rand,

Ben WEYTS

BIJLAGE BIJ DE MEMORIE VAN TOELICHTING:
Kind- en jongereneffectrapport (JoKER)

Kind- en jongereneffectrapport (JoKER) voor Het voorontwerp van decreet houdende het interactief afstandsonderwijs in het secundair onderwijs

Gebruik de JoKER-handleiding (zie: https://www.vlaanderen.be/cjm/sites/default/files/2020-05/20200527_JoKER-handleiding.pdf). Voor meer info: <https://www.vlaanderen.be/cjm/nl/jeugd/vlaams-jeugd-en-kinderrechtenbeleid/joker-kind-en-jongereneffectrapport>.

1 Gegevens van het advies

1.1 Gegevens van de regelgeving

nummer taal- en wetgevingstechnisch advies	Dient nog te worden aangevraagd
bevoegde minister(s) van de regelgeving	Ben WEYTS, minister van Onderwijs, Sport, Dierenwelzijn en Vlaamse Rand
datum JoKER-advies	11/05/2022

1.2 Gegevens van de aanvrager

e-mailadres	chama.rhellam@ond.vlaanderen.be ; carl.lamote@ond.vlaanderen.be ; veerle.vlecken@ond.vlaanderen.be ; liesbeth.velghe@ond.vlaanderen.be
organisatie	Vlaamse overheid
beleidsdomein	Onderwijs en Vorming
entiteit	Departement Onderwijs en Vorming Afdeling Secundair Onderwijs en Leerlingenbegeleiding

2 Titel en fase

Voorontwerp van decreet houdende het interactief afstandsonderwijs in het secundair onderwijs

Fase 2: analyse en redactie

In volgende fase wordt:

- Het voorontwerp van decreet informeel besproken met de onderwijsverstrekkers en vakorganisaties (art. 70 overleg);

- Het voorontwerp van decreet voor advies voorgelegd aan de Vlaamse Onderwijsraad;
- Het voorontwerp van decreet formeel onderhandeld met de onderwijsverstrekkers en vakorganisaties.

3 Samenvatting

Nu het onderwijs stilaan evolueert van een overmachtscontext naar een meer genormaliseerde context, komt vanuit het onderwijsveld de vraag om afstandsonderwijs structureel te organiseren in het secundair onderwijs. Afstandsonderwijs kan een kwaliteitsvol alternatief vormen voor voltijds contactonderwijs, als er een krachtige ondersteunende leeromgeving is en als scholen zich hierop voldoende kunnen voorbereiden. Bovendien kan het een bijkomende manier zijn om aan differentiatie binnen de klasgroep te doen of om een antwoord te bieden op de ondersteuningsvragen van een specifieke doelgroep. In deze context kreeg de administratie de opdracht om een regelgevend kader uit te werken om afstandsonderwijs als organisatievorm structureel mogelijk te maken.

Dit voorontwerp van decreet regelt de minimale bepalingen voor de organisatie van interactief afstandsonderwijs in het gehele secundair onderwijs. Met interactief afstandsonderwijs worden onderwijsactiviteiten bedoeld die via digitale media plaatsonafhankelijk worden georganiseerd tijdens de schooltijd en waarbij er interactie is tussen de leerling en leerkracht. Dit interactief afstandsonderwijs kan synchroon of asynchroon worden georganiseerd.

Verschillende scenario's voor de invulling van afstandsonderwijs werden tijdens de totstandkoming van dit decreet afgewogen. Op deze opties gaan we hieronder verder in. De keuze voor een maximaal regelgevend kader werd verlaten. Bij een maximaal regelgevend kader maakt de overheid de keuze voor de scholen en kan er minder ingespeeld worden op differentiatie binnen een klasgroep of om een antwoord te bieden op de ondersteuningsvragen van een specifieke doelgroep.

De gekozen optie is het minimaal regelgevend kader voor de organisatie van interactief afstandsonderwijs. Binnen het regelgevend kader blijven de school- en centrumbesturen ruimte behouden om het interactief afstandsonderwijs vorm te geven op maat van hun pedagogisch-didactische visie en rekening houdend met de context van de school of het centrum. Scholen zien een potentieel in een combinatie van onderwijs op school en op afstand om de leeromgeving te versterken en leerlingen uit te dagen.¹ Als scholen van mening zijn dat afstandsonderwijs zowel voor leerprestaties als voor het welbevinden van de leerlingen een positieve keuze is, dan moeten ze hierop kunnen inzetten. Om minimale garanties op het behouden van een kwaliteitsvol evenwicht tussen beide componenten te verzekeren, wordt een maximum ingeschreven van 50 procent van de onderwijstijd aan afstandsonderwijs.

4 Probleembeschrijving

¹ OBPWO 2022, Thema 7 : gecombineerd leren (blended learning) in het secundair onderwijs: kenmerken, vormen en randvoorwaarden, p.22.

Tijdens de eerste lockdown in maart - juni 2020 schakelden veel scholen over op afstandsonderwijs vanuit een overmachtssituatie. Bij aanvang van de tweede lockdown in het najaar van 2020, werd door scholen vaak een combinatie van contact- en afstandsonderwijs georganiseerd. De coronapandemie deed veel scholen kennis maken met afstandsonderwijs, en vanuit de scholen kwam de vraag om het afstandsonderwijs verder te kunnen zetten op structurele basis. De schoolbesturen en de Vlaamse overheid hebben aanzienlijk geïnvesteerd om de omschakeling naar digitaal onderwijs mogelijk te maken. Ook na corona kan afstandsonderwijs een positieve keuze blijven op lange termijn en een kwaliteitsvolle aanvulling bieden op contactonderwijs. De scholen die de voordelen van afstandsonderwijs in de periode na corona niet willen opgeven, bevinden zich op dit moment echter in een juridisch vacuüm, waardoor er aarzeling ontstaat om hier verder op in te zetten. Om meer rechtszekerheid te bieden aan de scholen, leerlingen en hun ouders is er nood aan een juridisch sluitend kader.

Blended leren of de combinatie van afstandsonderwijs en contactonderwijs wordt door Europa naar voren geschoven als een manier om tot hoogwaardig en inclusief secundair onderwijs te komen.² In de conclusies van de Raad over de bestrijding van de COVID-19-crisis in onderwijs en opleiding worden de lidstaten verzocht "opnieuw van start te gaan met contactonderwijs en lesactiviteiten" en bovendien "mogelijkheden voor afstandsonderwijs, digitaal leren en blended leren" te bieden en daarbij "extra aandacht te besteden aan het waarborgen van gelijke kansen". Het actieplan digitaal onderwijs 2021-2027 schetst de visie van de Europese Commissie op kwalitatief hoogwaardig, inclusief en toegankelijk digitaal onderwijs in Europa. Er wordt gewezen op het potentieel van technologie om scholier- en studentgericht leren toegankelijker, flexibeler en gepersonaliseerder te maken.³ De EU schrijft in haar aanbevelingen over blended leren dat er werk gemaakt moet worden van een kader en benaderingen om blended leren voor alle leerlingen te ontwikkelen met methoden aangepast op individueel leerling niveau.⁴

Ook in Vlaanderen stelt het OBPWO-onderzoek⁵ dat er nood is aan een structureel kader voor de invoering van afstandsonderwijs. Dit OBPWO-onderzoek haalt bovendien aan dat scholen nood hebben aan, naast een visie op leren en instructie, een kader van zowel technologische, infrastructurele, financiële als pedagogische aspecten waarbinnen de blended leeromgeving ontworpen wordt.

Met het decreet interactief afstandsonderwijs willen we tegemoet komen aan de noodzaak van dit structureel kader, en voorzien we een regelgevend kader met een minimale invulling, zodat de school- en centrumbesturen ruimte behouden om het interactief afstandsonderwijs vorm te geven op maat van hun pedagogische-didactische visie en rekening houdend met de context van de school of het centrum.

² <https://www.consilium.europa.eu/nl/press/press-releases/2021/11/29/drawing-lessons-from-the-pandemic-council-adopts-recommendation-on-blended-learning/>.

³ Aanbevelingen van de Raad van 29 november 2021 over blended leren voor hoogwaardig en inclusief basis- en middelbaar onderwijs (PB 2021/C 504/03 van 14.12.2021, blz. 4).

⁴ Aanbevelingen van de Raad van 29 november 2021 over blended leren voor hoogwaardig en inclusief basis- en middelbaar onderwijs (PB 2021/C 504/03 van 14.12.2021, blz. 15).

⁵ OBPWO 2022, Thema 7 : gecombineerd leren (blended learning) in het secundair onderwijs: kenmerken, vormen en randvoorwaarden, p.25.

5 Beleidsdoelstelling

De overkoepelende beleidsdoelstelling is een rechtszeker kader bieden voor deze nieuwe vorm van leren en organisatie: het combineren van contactonderwijs met interactief afstandsonderwijs.

Zoals reeds eerder gesteld, wordt met het voorliggend decretaal kader maximale mogelijkheden aan scholen/centra geboden om, volgens het eigen hun pedagogisch project, het interactief afstandsonderwijs autonoom vorm te geven.

Het kader vertrekt echter steeds vanuit een combinatie van contactonderwijs met afstandsonderwijs. Uit onderzoek van Pulham & Graham (2018)⁶ blijkt immers dat de fysieke en online component niet los van elkaar kunnen worden gezien bij interactief afstandsonderwijs. Het is de bedoeling dat beide componenten weloverwogen gecombineerd worden en elkaar versterken. Wetenschappelijk onderzoek stelt dat een keuze voor 100% interactief afstandsonderwijs niet de voordelen kan bieden die een combinatie van contactonderwijs met interactief afstandsonderwijs (= hybride leren) kan bieden. Gelet op het voorgaande blijft met voorliggend decretaal kader contactonderwijs nog steeds de centrale pijler, waar rond contactonderwijs kan worden opgebouwd.

Om de minimale garanties op het behouden van een kwaliteitsvol evenwicht tussen beide componenten te verzekeren, wordt bijkomend ook voor het interactief afstandsonderwijs een maximum ingeschreven van 50 procent van de onderwijstijd op schooljaarbasis. Deze maximumgrens zorgt ervoor dat er niet kan gekozen worden voor verhoudingen waarbij het interactief afstandsonderwijs zich disproportioneel gaat verhouden ten opzichte van contactonderwijs.

Vanuit het standpunt van de jongeren, zijn de belangrijkste doelstellingen van een regelgevend kader voor interactief afstandsonderwijs:

1. Het garanderen van kwaliteitsvol onderwijs, ook wanneer dit via interactief afstandsonderwijs wordt georganiseerd;
2. Het organiseren van interactief afstandsonderwijs dat ingebed zit in een brede visie en vertrekt vanuit een beginsituatieanalyse.
3. Maximaliseren van de participatiekansen van elke jongere als het gaat om interactief afstandsonderwijs, ook voor jongeren in een kwetsbare (thuis)situatie of met specifieke ondersteuningsnoden.
4. De gedragenheid van het interactief afstandsonderwijs door alle onderwijsparticipanten.
5. Vastleggen van minimale kwaliteitsgaranties door een kwaliteitsvol evenwicht te verzekeren tussen afstandsonderwijs en contactonderwijs – interactief afstandsonderwijs mag maximum 50 procent van de onderwijstijd op schooljaarbasis worden ingericht.

⁶ Pulham, E., & Graham, C. R. (2018). Comparing K-12 online and blended teaching competencies: A literature review. *Distance Education*, 39(3), 411-432.

6 Opties

→ **Nuloptie: geen decretaale mogelijkheid tot structureel interactief afstandsonderwijs**

Geen minimum decretaal kader met randvoorwaarden

Wanneer er geen regelgevend kader voor de organisatie van interactief afstandsonderwijs wordt voorzien, kan er geen structureel gebruik gemaakt worden van de mogelijkheden en voordelen die digitalisering van onderwijs te bieden heeft. Zo wordt voorbijgegaan aan de voordelen die interactief afstandsonderwijs te bieden heeft, zoals bijvoorbeeld het inzetten op digitale competenties, zelfredzaamheid en de mogelijkheid om de leerstof meer op eigen tempo te verwerken. Bovendien kan dit interactief afstandsonderwijs eveneens een alternatief bieden bij het wegvallen van een leraar voor een bepaald vak, waar momenteel vaak noodgedwongen studie als alternatief wordt ingezet. Het kunnen aanbieden van interactief afstandsonderwijs zou in deze gevallen ervoor kunnen zorgen dat leerlingen wél onderwijs krijgen aangeboden waardoor het leerproces niet in het gedrang komt.

→ **Optie 1: een minimaal decretaal kader voor structureel interactief afstandsonderwijs met maximumgrens**

Minimaal decretaal kader met randvoorwaarden

Een tweede optie voorziet in een minimaal decretaal kader, waarbij wordt vertrokken van een combinatie van contactonderwijs en interactief afstandsonderwijs, met een maximumgrens voor dit interactief afstandsonderwijs, aangevuld met enkele cruciale randvoorwaarden. Met zulk kader wordt interactief afstandsonderwijs op zich al mogelijk gemaakt, wat zich uit in positieve leeruitkomst voor jongeren, zo blijkt ook uit het eerder aangehaalde OBPWO-onderzoek.

Om de minimale garanties op het behouden van een kwaliteitsvol evenwicht tussen beide componenten te verzekeren voor de leerlingen, wordt er voor het interactief afstandsonderwijs een maximum ingeschreven van 50 procent van de onderwijstijd op schooljaarbasis. Deze maximumgrens zorgt ervoor dat er niet kan gekozen worden voor combinaties waarbij het interactief afstandsonderwijs zich disproportioneel gaat verhouden ten opzichte van het contactonderwijs. Uit wetenschappelijk onderzoek blijkt immers dat de keuze voor 100% interactief afstandsonderwijs niet de voordelen kan bieden voor leerlingen die de combinatie hybride leren wel kan bieden. 100% afstandsonderwijs heeft ook nadelen op de sociale component, waarbij deze leerlingen gedurende afstandsonderwijs geen rechtstreeks contact met hun klasgenoten hebben. Daarnaast dient er bij de organisatie van afstandsonderwijs rekening gehouden te worden met leerlingen in kwetsbare thuissituaties. Het negatieve effect van afstandslernen op zowel de cognitieve als emotionele en sociale ontwikkeling van jongeren in een dergelijke situatie tonen zowel bevindingen van de Europese Commissie, de OESO als de Nederlandse Onderwijsraad aan.

Bovendien kunnen niet alle doelen via digitaal onderwijs worden bereikt, denk maar aan stages en praktijkvakken. Bepaalde competenties zijn voor leerlingen niet of moeilijker te bereiken indien ze deze via digitaal onderwijs onder de knie moeten krijgen.

Aanvullend op deze maximumgrens van interactief afstandsonderwijs, dienen er nog enkele andere randvoorwaarden te worden vervuld om het kader juridisch sluitend te maken en voldoende garanties te bieden op het leerrecht van elke jongere. Deze randvoorwaarden zijn echter beperkt, om maximale ruimte te bieden aan scholen en centra. Deze randvoorwaarden zijn samen te vatten als:

- Voorzie in een transparante communicatie over de organisatie van het interactief afstandsonderwijs en de wijze waarin dit wordt geïntegreerd in de organisatie van de school/het centrum (met opsomming van de opleidingen). Deze communicatie gebeurt via het school-/centrumreglement.
- Voorzie in een analyse van de beginsituatie van de context waarbinnen het interactief afstandsonderwijs zal worden ingericht en integreer de keuze voor het interactief afstandsonderwijs in de pedagogische visie.
- Zorg voor een gedragenheid bij stakeholders en personeel. Voor deze laatste kan een wijziging in het arbeidsreglement noodzakelijk zijn.

Het interactief afstandsonderwijs kan in deze optie worden aangeboden in het gewoon en het buitengewoon secundair onderwijs, aan een leerlingengroep of aan individuele leerlingen, afhankelijk van de keuzes van de school of het centrum. Om de garantie op het leerrecht te behouden, is het cruciaal dat elke leerling wordt bereikt. Ook in dit minimale decretale kader betekent dit dat elke leerling de mogelijkheid dient te krijgen om het interactief afstandsonderwijs op de school te volgen.

➔ **Optie 2: een maximaal decretaal kader voor structureel interactief afstandsonderwijs**

Maximaal kader met verankering van bijkomende beleidskeuzes

In optie 1 wordt voorzien in een minimaal decretaal kader. Dit decretale kader maakt geen onderscheid tussen het gewoon en het buitengewoon secundair onderwijs, en maakt interactief afstandsonderwijs ook mogelijk voor individuele leerlingen. Er kan echter ook gekozen worden voor een sterkere sturing vanuit de overheid, waarbij bovenop het minimale decretale kader, zoals voorzien in optie 2, nog bijkomende beleidskeuzes worden gemaakt.

Een eerste bijkomende beleidskeuze is de organisatie van het interactief afstandsonderwijs enkel mogelijk maken in de tweede en derde graad van het gewoon secundair onderwijs (incl. buitengewoon secundair onderwijs, opleidingsvorm 4), en de kwalificatie- en integratiefase van het buitengewoon secundair onderwijs opleidingsvorm 3. Zo wordt het interactief afstandsonderwijs enkel maar voorzien voor de meest mature leerlingengroepen. Een dergelijke keuze gaat echter voorbij aan de voordelen die het interactief afstandsonderwijs kan bieden aan leerlingen en het maatwerk die het mogelijk maakt binnen gans het buitengewoon secundair onderwijs. Ook deze leerlingengroepen kunnen, mits de juiste ondersteuning en aandeel van interactief afstandsonderwijs, maximale voordelen halen uit de combinatie van contact- en interactief afstandsonderwijs. Bovendien hoeft het interactief afstandsonderwijs niet steeds te betekenen dat een leerling een hele dag thuis les volgt. Bij een jonge groep leerlingen kan er bijvoorbeeld gekozen worden voor een graduele opbouw, om zo vertrouwd te geraken met dit afstandsonderwijs. Deze optie geeft scholen geen keuzevrijheid om binnen het eigen pedagogisch project alsnog met de jongere groepen aan de slag te gaan.

Een tweede bijkomende keuze is de verplichting voor het aanbieden van interactief afstandsonderwijs aan een ganse leerlingengroep. Het aanbieden van interactief afstandsonderwijs aan een individuele leerling is binnen deze optie niet mogelijk. Zo kan een eventuele willekeur in keuze van leerlingen aan wie interactief afstandsonderwijs wordt aangeboden, maximaal vermeden worden. Deze keuze vertrekt echter niet van vertrouwen in de school of het centrum, en laat geen inzet van interactief afstandsonderwijs met het oog op doorgedreven differentiatie toe. Nochtans is dat één van de elementen waarbinnen het potentieel van digitale hulpmiddelen tot recht kan komen.

Met deze twee bijkomende beleidskeuzes, wordt er een strikt kader gehanteerd waarbij interactief afstandsonderwijs op een zeer gecontroleerde wijze wordt ingezet. Dit strikte kader gaat echter voorbij aan de huidige realiteit, die voortvloeit vanuit de ervaringen tijdens de lockdown en de organisatie van het onderwijs na afloop van die lockdown. Tot op vandaag gaan scholen, ook in de eerste graad én voor individuele leerlingen, aan de slag met het digitaal onderwijs bij afwezigheid van een leerling omwille van quarantaine, of afwezigheid van een leerkracht. Bovenstaande keuzes maken zulke werkvormen niet meer mogelijk.

→ Conclusie

Bij het afwegen van bovenstaande opties werd er maximaal vertrokken vanuit het leerlingperspectief. De mogelijkheid om interactief afstandsonderwijs te organiseren voor bepaalde onderwijsvormen, finaliteiten, duaal of niet-duaal en al dan niet voor het volledige secundair onderwijs (gewoon en buitengewoon) werden dan ook afgewogen in functie van de mogelijkheden van de leerlingen om deel te nemen.

Het profiel van de leerling in het secundair onderwijs is zeer divers en de mate van zelfredzaamheid is dit ook. De Vlaamse Scholierenkoepel geeft in haar advies aan dat werken aan de zelfredzaamheid van leerlingen en het inzetten op planningsvaardigheden, zeker bij leerlingen die aangeven dat ze daar moeite mee hebben, zeer belangrijk is voor het slagen van afstandsonderwijs.⁷

De keuze werd gemaakt om interactief afstandsonderwijs mogelijk te maken voor alle graden binnen het secundair onderwijs, zowel in het gewoon secundair onderwijs als buitengewoon secundair onderwijs. Daarbij wordt geen onderscheid gemaakt tussen de organisatievorm duaal of niet-duaal (met uitzondering van de tijd) – of de finaliteit van een structuuronderdeel of opleidingsvorm. Ook voor Se-n-Se-opleidingen is interactief afstandsonderwijs mogelijk.

Hoewel interactief afstandsonderwijs kan worden aangeboden binnen deze onderwijsvormen, hoeft dit niet steeds voor de gehele onderwijsvorm of het integrale structuuronderdeel te zijn. Uiteraard dient bij de afweging om al dan niet voor interactief afstandsonderwijs te kiezen rekening te worden gehouden met het leerlingenprofiel en de mate waarin zij op zelfstandige basis het interactief onderwijs op afstand kunnen volgen.

⁷ <https://www.scholierenkoepel.be/sites/default/files/upload/Advies%20Scholieren%20over%20blended%20learning.pdf>

7 Analyse van de effecten

Doelgroepen

- Secundair onderwijs: scholen, leerlingen, ouders, leraars, directie en medewerkers.

Nuloptie: geen decretaale mogelijkheid tot structureel interactief afstandsonderwijs

doelgroepen	voordelen	nadelen
Leerlingen SO	Contactonderwijs als meest bekende vorm van onderwijs wordt verder gezet.	Geen mogelijkheid tot digitaal onderwijs. Scholen die op eigen initiatief hiermee verder gaan, bevinden zich in juridisch vacuüm.
Leerlingen SO		Vlaanderen zet niet in op innoverende onderwijsorganisatievormen waarmee leerlingen hun digitale vaardigheden verder kunnen versterken.
Leerlingen SO		Er kan niet worden ingespeeld op noden van bepaalde leerlingengroepen die gebaat zouden zijn met interactief afstandsonderwijs.

Optie 1: een minimaal decretaal kader voor structureel interactief afstandsonderwijs met maximumgrens

doelgroepen	voordelen	nadelen
Leerlingen SO	Vlaanderen zet in op innoverende onderwijsorganisatievormen waarmee leerlingen hun digitale vaardigheden verder kunnen versterken.	
Leerlingen SO	Maximum 50% van de onderwijstijd in interactief afstandsonderwijs zorgt voor een goede verhouding met het contactonderwijs, zonder disproportionaliteit.	De maximumgrens stelt nog steeds een grens aan de mate waarin differentiatie door meer afstandsonderwijs mogelijk is.
Leerlingen SO	Interactief afstandsonderwijs kan tegemoet komen aan schoolorganisatorische uitdagingen, zoals het wegvallen van een leraar.	

Leerlingen SO	Biedt rechtszekerheid aan leerlingen (ouders) over het maximum aandeel interactief afstandsonderwijs dat een school kan aanbieden.	
Leerlingen SO	Flexibiliteit in het leerproces, meer mogelijkheden tot differentiatie en het inspelen op ondersteuningsnoden van leerlingen + digitale werkvormen kunnen motivatie van leerlingen versterken.	
Leerlingen SO	Het leerrecht van individuele leerlingen kan via deelname aan interactief afstandsonderwijs gewaarborgd worden wanneer ze door omstandigheden niet kunnen deelnemen aan contactonderwijs (overmacht, medische redenen). Geen breuk in het leerproces van de leerling.	

Optie 2: een maximaal decretaal kader voor structureel interactief afstandsonderwijs met verankering van bijkomende beleidskeuzes

doelgroepen	voordelen	nadelen
Leerlingen SO	Voordelen stemmen in grote mate overeen met deze van optie 1 met uitzondering van de voordelen voor individuele leerlingen, jongere leerlingen en leerlingen in het buitengewoon onderwijs.	
Leerlingen SO	Geeft binnen een strikter kader nog steeds vrijheid aan de scholen voor de organisatie en invulling van interactief afstandsonderwijs, maar met een focus op een beperktere groep leerlingen.	Scholen kunnen de striktere voorwaarden als te beperkend ervaren om het eigen pedagogisch project uit te voeren. Vertrekt niet van vertrouwen in de school.
Leerlingen SO	Aanbod aan groep leerlingen in plaats van individu, zorgt voor meer garantie op vermijden van willekeur voor individuele leerlingen.	Door het striktere kader staat er een grens op de mate van organisatie en maatwerk. Het beperken tot bepaalde onderwijsniveaus en in groep, laat doorgedreven differentiatie niet toe.

Leerlingen SO	Belang van deconnectie van zowel de leerling als de leerkracht na de uren. Bewaken dat het digitaal onderwijs binnen de schooltijd valt. Voordelen stemmen in grote mate overeen met deze van optie 1 met uitzondering van de voordelen voor individuele leerlingen, jongere leerlingen en leerlingen in het buitengewoon onderwijs.	De maximumgrens stelt nog steeds een grens aan de mate waarin differentiatie door meer afstandsonderwijs mogelijk is.
---------------	--	---

8 Vergelijking van de opties

Met de gekozen optie die wordt uitgewerkt in het kader van interactief afstandsonderwijs, namelijk het vastleggen van een aantal randvoorwaarden omtrent de invulling en organisatie ervan via decreet, wordt de situatie van jongeren positief beïnvloed. In het brede kader van de bescherming van de rechten van het kind, is er op die wijze aandacht geschonken aan:

- Belang van het kind: de bescherming van de rechten van de leerling wordt gegarandeerd, door het voorzien van een voldoende sluitend kader om de voordelen van het afstandsonderwijs te maximaliseren;
- Non-discriminatie : elke school voor secundair onderwijs (of centrum binnen het stelsel voor leren en werken) kan kiezen voor interactief afstandsonderwijs, ongeacht de onderwijsvorm, het structuuronderdeel of de graad. Interactief afstandsonderwijs kan worden aangeboden aan een leerlingengroep of een individuele leerling. Het aanbieden aan een leerlingengroep geniet op vele vlakken de voorkeur (organisatie, bereik, ...) maar binnen de autonomie kan de school of het centrum kiezen voor interactief afstandsonderwijs voor de individuele leerling. Leerlingen mogen op individuele basis niet gediscrimineerd worden en moeten, in het kader van het bewaken van het leerrecht, steeds de mogelijkheid hebben om interactief afstandsonderwijs in de school of het centrum te volgen. Niet alle leerlingen beschikken immers over voldoende aangepaste thuiscontext. De combinatie van afstandsonderwijs en contactonderwijs moet ervoor zorgen dat de school of het centrum zoveel als mogelijk leerlingen met onderwijs kan bereiken op een manier die bij hen aansluit.
- Participatie: we stellen gedragen beleid op niveau van de school voorop. Het schoolreglement waar het afstandsonderwijs een plaats in krijgt, moet besproken worden op de schoolraad waar ook een vertegenwoordiger van de leerlingen aanwezig is.

9 Uitvoering

Om de vooropgestelde maatregelen te implementeren is in eerste instantie een regelgevend kader noodzakelijk. Het voorontwerp van decreet en de memorie van toelichting bieden hiertoe de noodzakelijke legistische basis en zullen de besluitvormingsprocedure volgen. De inwerkingtreding is voorzien op 1 september 2022.

10 Administratieve lasten

Voor jongeren zullen er geen specifieke administratieve lasten gepaard gaan met de implementatie van het decreet houdende interactief afstandsonderwijs. De bijdrageregeling in het schoolreglement vermeldt de verschillende categorieën van kosten die de school aan de ouders kan doorrekenen, zoals de kostprijs van

materialen en producten. Wat de infrastructurele kosten voor de leerling en leerkracht en de ICT-infrastructuur op school betreft verwijzen we naar de middelen die reeds aan de scholen werden toegekend in het kader van de Digisprong.

De school moet de bijdrageregeling bespreken in de schoolraad. De school maakt de bijdrageregeling bekend aan de ouders via het schoolreglement. Bij de inschrijving ondertekend de ouder (in geval van een minderjarig kind) het schoolreglement. Op basis van de gegevens in het schoolreglement moeten de ouders de verwachte bijdrage kunnen inschatten.

11 Handhaving

Onderwijsinspectie houdt toezicht op de kwaliteitsvereisten via het OK referentiekader.

12 Evaluatie

Er is op dit moment geen termijn bepaald voor een evaluatie.

13 Consultatie

VLOR

Onderwijskoepels

Vakorganisaties

14 Contactinformatie

carl.lamote@ond.vlaanderen.be; chama.rhellam@ond.vlaanderen.be;
liesbeth.velghe@ond.vlaanderen.be; veerle.vlecken@ond.vlaanderen.be